

De aanpak van schoolverzuim doen we samen!

Kwalitatief onderzoek naar het verzuimbeleid op het reguliere voortgezet onderwijs in regio Noord- en Oost-Gelderland



In opdracht van: GGD Noord- en Oost-Gelderland
in samenwerking met gemeenten

9 januari 2017

Auteur: Dorien Jansen-van der Kamp

Inhoudsopgave

1	Samenvatting.....	3
1.1	Inleiding.....	3
1.2	Probleemstelling	3
1.3	Conclusie en aanbevelingen	3
2	Inleiding	5
2.1	Aanleiding	5
2.2	Relevantie	5
2.3	Onderzoeksvraag	6
2.4	Leeswijzer	6
2.5	Lijst met afkortingen	6
3	Theoretisch kader: school(ziekte)verzuim	7
3.1	Leerplicht	7
3.2	Verzuim.....	7
3.3	Factoren die van invloed zijn op verzuim en de negatieve gevolgen van verzuim	8
4	Werkwijze	11
4.1	Onderzoeksopzet	11
4.2	Respondenten	11
4.3	Methoden	11
4.4	Dataverzameling en data-analyse.....	11
5	Resultaten	12
5.1	Gemeentelijke cijfers.....	12
5.2	E-MOVO cijfers over verzuim.....	13
5.3	Het huidige verzuimbeleid	14
5.4	Rol ouders.....	14
5.5	Rol professionals.....	15
5.6	Onderlinge samenwerking	18
5.7	Overige aandachtspunten.....	20
6.	Conclusie en aanbevelingen	21
6.1	Conclusies	21
6.2	Aanbevelingen	22
	Literatuurlijst	25
	Bijlagen.....	26



1 Samenvatting

1.1 Inleiding

In 2013 is vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) vastgesteld dat er een extra jeugdgezondheidszorg (JGZ) contactmoment voor adolescenten moest komen. Vanaf 1 januari 2015 is in het basispakket jeugdgezondheidszorg opgenomen dat een structureel aanbod moet worden gedaan aan jongeren vanaf 14 jaar. De uitvoering van het Extra Contactmoment Adolescenten (ECA) ligt bij een erkende JGZ-instelling en is bedoeld om jongeren bewust te maken van een gezonde leefstijl en hen steun te bieden wanneer wenselijk of nodig. GGD Noord- en Oost-Gelderland (NOG) voert het ECA uit door middel van de vragenlijst 'Check 't even' met daaropvolgend, indien nodig, een gezondheidsonderzoek. Daarnaast wordt ondersteuning geboden bij het ontwikkelen en uitvoeren van een schoolgezondheidsbeleid (Gezonde School) en zijn er chatdiensten op JouwGGD.nl.

Na drie jaar ECA in de regio's Midden IJssel-Oost Veluwe en de Achterhoek is er aanleiding om te inventariseren hoe het contactmoment voor adolescenten versterkt kan worden. Zo blijft de respons op de vragenlijst 'Check 't even' ver achter bij de vooraf gestelde verwachtingen. De uiteindelijke gesprekken tussen jongere en jeugdarts zijn zeer waardevol. Gesprekken die met jongeren op het voortgezet onderwijs (VO) gevoerd worden, zijn volgens jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen vaak gerelateerd aan schoolverzuim. Zo is schoolverzuim een signaal voor onderliggende problematiek van jongeren, dat actieve participatie beperkt. Hierdoor heeft het een negatieve invloed op de gezondheid. Het is dus goed om vroegtijdig met deze jongeren in contact te komen.

1.2 Probleemstelling

Schoolverzuim is een groot probleem. Verschillende oorzaken kunnen ten grondslag liggen aan langdurig of frequent (ziekte)verzuim, waaronder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling of in de gezinssituatie van de jongere. Verzuim is een belangrijke risicofactor voor voortijdig schoolverlaten. Uiteindelijk brengt dat risico's op werkloosheid en crimineel gedrag met zich mee. Het is in het belang van de jongeren en de maatschappij dat jongeren naar school gaan en een diploma op zak hebben.

Verschillende disciplines werken samen in de aanpak van verzuim: school, JGZ en Leerplicht. Een inventarisatie van het huidige verzuimbeleid op het reguliere VO is nodig om te bepalen hoe er meer aandacht besteed moet worden aan dit thema in de praktijk. In samenspraak met gemeenten is besloten om vanuit de GGD NOG een onderzoek uit te voeren naar het huidige schoolverzuimbeleid in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Het huidige rapport is bedoeld voor het voortgezet onderwijs, de Jeugdgezondheidszorg en gemeenten.

De volgende onderzoeksvraag staat centraal:

“Hoe is het gesteld met het lokale verzuimbeleid voor het reguliere voortgezet onderwijs en de samenwerking tussen de betrokken professionals van school, JGZ en Leerplicht in de gemeenten binnen regio Noord- en Oost-Gelderland?”

1.3 Conclusie en aanbevelingen

Er wordt al veel gedaan rondom verzuim op het voortgezet onderwijs. Een aantal scholen en samenwerkingsverbanden heeft verzuimprotocollen ontwikkeld die handvatten bieden bij het registreren en signaleren van verzuim. Bovendien is de bewustwording over het belang van het tijdig signaleren en melden van zorgwekkend ziekteverzuim vergroot. Leerplichtambtenaren en jeugdartsen merken bij de verzuimmeldingen dat scholen het verzuim niet meer zover laten oplopen als enkele jaren terug. Ondanks de goede ontwikkelingen zijn er nog punten die aandacht vragen om het verzuimbeleid te verbeteren, deze zijn opgenomen in de aanbevelingen. Centraal staat: in de aanpak van verzuim heb je elkaar nodig! Dat vereist een goede samenwerking en om dit te realiseren is het belangrijk om elkaar goed te kennen en elkaars toegevoegde waarde te zien. Zo levert school, Leerplicht en de JGZ ieder zijn eigen bijdrage. In de praktijk is gebleken dat de verwachtingen over en weer ten aanzien van ieders rol niet altijd overeenkomen of dat er andere onduidelijkheden bestaan binnen de samenwerking. Dit kan leiden tot onbegrip. Essentieel is om de verwachtingen over en weer naar elkaar uit te spreken en om goede afspraken te maken over de nodige acties bij ongeoorloofd en geoorloofd verzuim. Een goede samenwerking bevordert een vroegtijdige aanpak met een passende oplossing. En dat is in het belang van de jongeren.

De **aanbevelingen** zijn gericht op 1) het bevorderen van de samenwerking tussen scholen, JGZ en Leerplicht en 2) op het voorkomen en beperken van verzuim. Een uitgebreide uitwerking van de aanbevelingen is te vinden vanaf pagina 22.

Het bevorderen van de samenwerking:

1. *Zorg als professionals, vanuit school, Leerplicht en de JGZ, dat je elkaar goed kent. Elkaar kennen is een voorwaarde voor een gezamenlijke aanpak bij verzuimproblematiek. Ieder heeft hier zijn eigen toegevoegde waarde in.*
2. *Ga met elkaar in gesprek om de onderlinge verwachtingen af te stemmen en deze helder te krijgen. De verwachtingen over en weer over de rollen, taken en verantwoordelijkheden van school, Leerplicht en JGZ komen namelijk niet altijd overeen.*
3. *Betrek de jeugdarts en de leerplichtambtenaar actief bij het (door)ontwikkelen van het verzuimbeleid op elke school door met de drie partijen gezamenlijk om tafel te gaan.*

Het voorkomen en beperken van verzuim:

4. *Zorg dat er heldere afspraken gemaakt worden ten aanzien van de nodige acties rondom zowel ongeoorloofd als geoorloofd verzuim.*
5. *Besteed aandacht aan een betere signalering van verzuim en factoren gerelateerd aan verzuim.*
6. *Zorg dat het voor ouders duidelijk is dat veelvuldig verzuim een grote impact kan hebben op de toekomst van hun kind en dat de jeugdarts en leerplichtambtenaar een adviserende rol kunnen vervullen in het vinden van een passende oplossing tegen het verzuim.*
7. *Zet collectief in op het bevorderen van de beschermende factoren van verzuim. Een voorbeeld is het vergroten van de gezondheidsvaardigheden.*
8. *Treed meer in contact met de samenwerkingsverbanden van scholen over verzuim als thema.*
9. *Faciliteer zorg binnen de gemeente die aansluit op de behoefte aan zorg die als gevolg van verzuim naar voren komt.*

Factsheet per gemeente

Als aanvulling op de algemene aanbevelingen ontvangt elke gemeente een factsheet met de stand van zaken rondom verzuim en aanbevelingen die specifiek gelden voor de betreffende gemeente.

Het onderzoek is gefinancierd door:

De gemeenten Heerde, Epe, Voorst, Lochem, Zutphen, Brummen, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oude IJsselstreek, Berkelland, Aalten, Oost-Gelre en Winterswijk.

Aan dit onderzoek hebben meegewerkt:

- Jeugdartsen van GGD Noord- en Oost-Gelderland
- Managers JGZ en KEC van GGD Noord- en Oost-Gelderland
- Leerplichtambtenaren van 14 gemeenten in de regio's Midden IJssel-Oost Veluwe en de Achterhoek
- Reguliere voortgezet onderwijs scholen binnen 14 gemeenten in de regio's Midden IJssel-Oost Veluwe en de Achterhoek

2 Inleiding

2.1 Aanleiding

In 2013 is vastgesteld vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) dat er een extra jeugdgezondheidszorg contactmoment voor adolescenten moest komen. Tot dat moment werden alle jongeren in klas 2 van het voortgezet onderwijs (12-13 jaar) voor het laatst door de JGZ gezien. Vanaf 1 januari 2015 is in het basispakket jeugdgezondheidszorg opgenomen dat een structureel aanbod moet worden gedaan aan jongeren vanaf 14 jaar. Dit betekent dat de uitvoering van het ECA door een erkende JGZ-instelling moet worden gedaan. Het gaat om activiteiten rondom gezond gewicht, roken, veilig vrijen, gebruik van alcohol en drugs, weerbaarheid, depressie en schoolverzuim. Het contactmoment voor adolescenten is bedoeld om jongeren bewust te maken van een gezonde leefstijl en hen steun te bieden wanneer wenselijk of nodig.

Het ECA zoals dat door GGD Noord- en Oost-Gelderland wordt uitgevoerd bestaat uit drie onderdelen:

1. Het gezondheidsonderzoek: Afname vragenlijst 'Check 't even' onder leerlingen klas 3 (vmbo) en klas 4 (have en vwo). Afhankelijk van de vragenlijst worden kinderen al dan niet uitgenodigd voor het gezondheidsonderzoek bij de jeugdarts of de jeugdverpleegkundige.
2. Ondersteuning bij schoolgezondheidsbeleid en/of collectieve voorlichting door Gezonde School Adviseur.
3. Deelname aan JouwGGD.nl; chatdiensten door jeugdverpleegkundigen om vragen van jeugdigen te beantwoorden.

Drie jaren Extra Contactmoment Adolescenten in de regio's Midden IJssel-Oost Veluwe en de Achterhoek zijn verstreken. Naast positieve punten zijn er ook verbeterpunten te melden. Zo bleef de respons op de vragenlijst 'Check 't even' ver achter bij de vooraf gestelde verwachtingen. De gesprekken tussen jongere en jeugdarts die hier uiteindelijk wel uit zijn voortgekomen, zijn zeer waardevol gebleken.

Het is nodig om te inventariseren op welke manieren het contactmoment voor adolescenten versterkt kan worden. De kennis en ervaring die er in de afgelopen jaren is opgedaan in het contact met deze jongeren, met scholen en met de gemeenten uit de regio, bieden voldoende handvaten om dit contactmoment te verbeteren. Jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen geven aan dat de gesprekken die ze voeren met jeugdigen op het voortgezet onderwijs, vaak gerelateerd zijn aan schoolverzuim. Zo is schoolverzuim een signaal voor onderliggende problematiek van jongeren, dat actieve participatie beperkt. Hierdoor heeft het een negatieve invloed op de gezondheid. Het is dus goed om vroegtijdig met deze jongeren in contact te komen.

In samenspraak met gemeenten is besloten om vanuit de GGD een onderzoek uit te voeren naar het huidige schoolverzuimbeleid in de regio Noord- en Oost-Gelderland (NOG). Het huidige rapport is bedoeld voor het voortgezet onderwijs, de jeugdgezondheidszorg en gemeenten.

2.2 Relevantie

Verzuim is een probleem waar landelijk veel aandacht voor is. Als jongeren regelmatig spijbelen of zich ziek melden, dan is er vaak meer aan de hand en dat geeft reden tot zorg. Verzuim kan verschillende oorzaken hebben, waaronder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling of in de gezinssituatie van de jongere. Verzuim is een belangrijke risicofactor voor voortijdig schoolverlaten. Als jongeren hun school niet afmaken is de kans groter dat het hen niet lukt aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. Zij lopen het risico werkloos te worden en in de criminaliteit te belanden (*WRR, 2009*). Het is in het belang van de jongeren zelf én van de maatschappij dat jongeren naar school gaan en een diploma op zak krijgen.

In juni dit jaar is er een pact gesloten door de staatssecretarissen Dekker (Onderwijs) en Van Rijn (Volksgezondheid) met de PO-raad, de VO-raad, het ministerie van Veiligheid en Justitie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten om thuiszitten tegen te gaan (*Rijksoverheid, 2016*). Het aantal thuiszitters was het afgelopen jaar ongeveer 10.000. Zij zitten langer dan vier weken thuis. Een groot deel van de thuiszitters is al langer dan drie maanden thuis, loopt een grotere onderwijsachterstand op en bovendien missen zij in die periode sociale contacten met leeftijdsgenoten. Naast het feit dat voorkómen van thuiszitters het belangrijkste is, geven de staatssecretarissen aan dat het van belang is om als school en gemeente snel te handelen zodra een jongere thuiszitter wordt. Het doel van de overheid is om het aantal thuiszitters te verminderen en in 2020 mag het niet meer voorkomen dat een kind langer dan drie maanden thuis zit zonder dat er voor het kind een passend aanbod ligt. Een integrale aanpak met duidelijke onderlinge afspraken, een helder stappenplan en het betrekken van ouders is nodig om het tot een succes te laten zijn.

2.3 Onderzoeksvraag

Om de huidige situatie met betrekking tot aandacht voor schoolverzuim in de regio te inventariseren, is de volgende onderzoeksvraag centraal gesteld:

“Hoe is het gesteld met het lokale verzuimbeleid voor het reguliere voortgezet onderwijs en de samenwerking tussen de betrokken professionals van school, JGZ en Leerplicht in de gemeenten binnen regio Noord- en Oost-Gelderland?”

Om de hoofdvraag te beantwoorden, zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- Hoe is het lokale verzuimbeleid vormgegeven?
- Wat is de rol van de professionals binnen de verschillende disciplines (school, JGZ, gemeente)? En hoe zien zij elkaars rol?
- Hoe is de samenwerking tussen de betrokken professionals met betrekking tot het verzuimbeleid?
- Hoe is de ouderbetrokkenheid binnen het verzuimbeleid?
- Is er aandacht voor preventie?
- Welke positieve punten en verbeterpunten zien de verschillende professionals?

2.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 is het theoretisch kader uiteengezet waar wordt ingegaan op de wettelijke kaders van verzuim, de beschermende factoren en risicofactoren voor verzuim en het belang van een integrale aanpak. In hoofdstuk 4 staat de werkwijze van het onderzoek beschreven. De resultaten die in hoofdstuk 5 zijn weergegeven, omvatten de verzuimcijfers en gerelateerde risicofactoren in de regio NOG, het huidige verzuimbeleid, de rollen van de verschillende professionals, de rol van ouders en de onderlinge samenwerking tussen professionals. Tot slot zijn de conclusies en aanbevelingen weergegeven in hoofdstuk 6.

- Indien er in dit rapport gesproken wordt over *ouders* kan het ook gelezen worden als ouder(s)/verzorger(s).
- Indien er in dit rapport gesproken wordt over *zorgcoördinatoren*, worden daarmee ook de *coördinatoren onderwijsondersteuning* bedoeld. Vergelijkbare functies hebben niet op alle scholen een zelfde functienaam.

2.5 Lijst met afkortingen

BLZ	Bureau Leerlingenzaken
ECA	Extra Contactmoment Adolescenten
E-MOVO	Elektronische Monitor en Voorlichting
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
KEC	Kennis en Expertisecentrum
mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
NOG	Noord- en Oost-Gelderland
OCW	Onderwijs Cultuur en Wetenschap
PO	Primair onderwijs
PV	Proces Verbaal
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
SO	Speciaal onderwijs
VO	Voortgezet onderwijs
VSV	Voortijdige Schoolverlater
VWS	ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
ZAS	Ziekteverzuim Als Signaal
ZAT	Zorgadviesteam

3 Theoretisch kader: school(ziekte)verzuim

3.1 Leerplicht

Jongeren tussen 5 en 18 jaar hebben de plicht om onderwijs te volgen. Tot 16 jaar zijn ze leerplichtig en tussen 16 en 18 jaar wordt het kwalificatieplichtig genoemd en moeten de jongeren naar school tot ze een startkwalificatie hebben (bron: *Rijksoverheid*). Bovendien is onderwijs noodzakelijk om in deze maatschappij goed te kunnen functioneren. Kinderen en jongeren ontwikkelen sociale vaardigheden en sluiten vriendschappen wat hen verder helpt in de samenleving. Op het moment dat kinderen geen onderwijs krijgen, zullen ze als kind en later ook als volwassene in een moeilijker sociaal-maatschappelijke positie terechtkomen dan kinderen die wel onderwijs hebben gevolgd (*Hopman, 2016*).

3.2 Verzuim

Indien een leerling niet naar school gaat, kan er sprake zijn van geoorloofd of ongeoorloofd verzuim. Wanneer een leerling thuis blijft wegens ziekte, huwelijk of een begrafenis en er is tegelijkertijd voldaan aan de bijbehorende voorwaarden, gaat het om geoorloofd verzuim. Indien een leerling zonder geldige reden van school wegblijft (of niet aan de voorwaarden voldoet), dan spreekt men van ongeoorloofd verzuim. Hierbinnen worden twee soorten verzuim onderscheiden, absoluut en relatief:

Absoluut verzuim

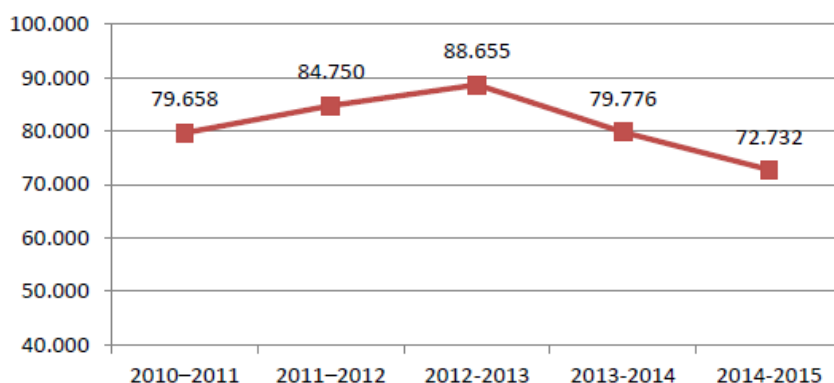
Er is sprake van absoluut verzuim als een leerplichtige jongere niet staat ingeschreven bij een school en tevens geen vrijstelling heeft. De Leerplichtwet wordt in dat geval overtreden en de leerplichtambtenaar heeft de mogelijkheid een proces-verbaal (PV) op te maken. In het jaar 2014/2015 ging het landelijk om 5.956 jeugdigen (po t/m mbo), waarvan 1.448 jongeren met het voortgezet onderwijs als laatst genoten onderwijs (bron: *Rijksoverheid*).

Relatief verzuim

Er is sprake van relatief verzuim als een leerling niet naar school komt terwijl hij wel ingeschreven staat. De school is verplicht een melding te doen bij het verzuimloket van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) zodra een leerling in totaal 16 les- of praktijkuren binnen 4 lesweken afwezig is. Deze melding komt automatisch bij de juiste leerplichtambtenaar terecht. Melden via het verzuimloket geldt op dit moment alleen nog voor het VO en mbo. Het PO en (V)SO moeten het schriftelijk of per mail bij Leerplicht melden, daar komt per 1 januari 2017 verandering in. Landelijk gaat het om 72.732 jeugdigen waarbij sprake is van relatief verzuim, waarvan 36.893 jongeren van het VO. Een positieve ontwikkeling is dat er zich in de afgelopen schooljaren een daling heeft ingezet in het aantal jongeren dat spijbelt (fig.1).

Regelmatig verzuim dat samenhangt met achterliggende problemen, wordt 'signaalverzuim' genoemd. Dit kan om minder dan 16 uur binnen 4 lesweken gaan. Het is belangrijk om dit signaal op tijd op te merken en erop te acteren, zodat relatief verzuim voorkomen kan worden en daarmee wellicht ook het voortijdig schoolverlaten. Als een leerling verzuimt zonder toestemming te hebben van de schooldirectie of leerplichtambtenaar buiten vastgestelde schoolvakanties, dan is er sprake van 'luxeverzuim'. Het eigen belang van ouders, vaak ten behoeve van een vakantie, gaat in zulke gevallen voor het schoolbezoek van het kind. In ongeveer 9% van de gevallen bij relatief verzuim gaat het om luxeverzuim.

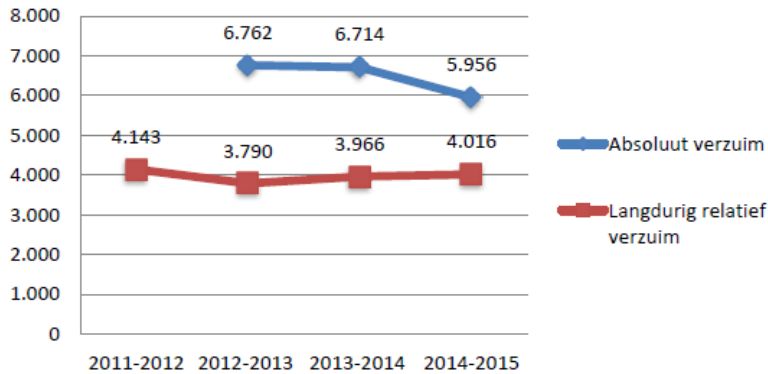
Figuur 1. Relatief verzuim onder jeugdigen (primair onderwijs t/m mbo)



Thuiszitters

Het aantal kinderen dat voor korte of lange tijd thuis zat (absoluut verzuimers plus langdurig relatief verzuimers), was het afgelopen jaar ongeveer 10.000 (fig. 2). In het geval jongeren langer dan drie maanden thuiszitten, lopen zij een grotere onderwijsachterstand op en bovendien missen zij in die periode sociale contacten met leeftijdsgenoten. Onder absoluut verzuimers zit 28% langer dan drie maanden thuis en dit geldt voor 56% van de langdurig relatief verzuimers (*Rijksoverheid, 2016*).

Figuur 2. Aantal thuiszitters onder jeugdigen (primair onderwijs t/m mbo)*



*Voor het absoluut verzuim wordt sinds het schooljaar 2012/2013 een aangescherpte definitie gehanteerd. De gegevens van eerdere jaren zijn daarom niet opgenomen.

Thuiszitters

Definitie thuiszitters van Ingrado (september 2016):

Ingeschreven leer- of kwalificatieplichtige leerlingen die langer dan 4 weken ongeoorloofd verzuimen (langdurig relatief verzuim). En leerlingen die niet ingeschreven staan op een school en geen vrijstelling hebben (absoluut verzuim).

In [de notitie van Ingrado](#) worden vele **voorbeeldsituaties** beschreven.

- Bekijk hier het [Thuiszitterspact](#) van de overheid.

Ziekteverzuim

Schoolverzuim wegens ziekte is geoorloofd en doorgaans niet problematisch. De jongere is slechts korte tijd niet in staat onderwijs te volgen en kan eventuele achterstanden weer gemakkelijk inlopen. Veel jongeren verzuimen *langdurig* vanwege (onbegrepen) lichamelijke klachten. Een grotere groep jongeren verzuimt *frequent kortdurend*. Het verzuim kan leiden tot leerachterstanden, wat vervolgens kan leiden tot uitstroom naar een lager onderwijsniveau of het niet behalen van een startkwalificatie. Ook kan het verzuim invloed hebben op de omgang met klasgenoten en op de zelfstandigheid en het oplossend vermogen van de jongere.

Door de ziekgemelde jongeren oplossingen aan te bieden, kunnen zij weer (gedeeltelijk) onderwijs volgen. Systematisch aandacht en zorg besteden aan de ziekgemelde jongere en de inzet van ziekteverzuimbegeleiding hebben een preventief effect. Uit onderzoek blijkt dat bij dit soort interventies de omvang van ziekteverzuim afneemt met twintig tot dertig procent en schooluitval wordt voorkomen (*uit: Handreiking 'Snel terug naar school is veel beter', 2010*).

3.3 Factoren die van invloed zijn op verzuim en de negatieve gevolgen van verzuim

Risicofactoren en beschermende factoren van verzuim

Binnen een recente literatuurstudie is een overzicht gemaakt van de vele factoren die gerelateerd zijn aan *absoluut en relatief schoolverzuim* (*PI Research, 2014*). Het gaat om persoonsfactoren en factoren vanuit de verschillende systemen om de jongere heen (gezin, leeftijdsgenoten, school en context/omgeving). Zowel risicofactoren als beschermende factoren hebben invloed op het verzuimgedrag van jongeren.

Psychosociale problematiek zoals (faal)angst en depressie wordt in de literatuur vaak genoemd als risicofactor voor schoolverzuim. Daarnaast is gezinsproblematiek gerelateerd aan verzuim, waaronder armoede, scheidingsproblematiek en huiselijk geweld. Op schoolniveau vormen grotere klassen een risico op verzuim, omdat er minder direct contact is tussen de leerkracht en de leerling. Ook hangt de kwaliteit van het onderwijzend personeel samen met schoolverzuim.

Een beschermende factor is het hebben van een concreet toekomstperspectief. Het motiveert de jongeren om onderwijs te volgen. Ook is de kans op verzuim kleiner als jongeren uit een gezin komen waar veel waarde wordt gehecht aan het onderwijs en ouders een stabiele baan hebben. Op schoolniveau zijn voorbeelden van beschermende factoren voor verzuim een positief schoolklimaat (verbondenheid, veiligheid en waardering ervaren) en een sluitende verzuimregistratie. Voor een totaaloverzicht van risicofactoren en beschermende factoren gerelateerd aan verzuim wordt verwezen naar het schema in bijlage I.

De oorzaken voor het *verzuim wegens ziekte* zijn zeer divers. Het gaat om een bepaalde (chronische) ziekte, lichamelijke of psychische klachten, of een combinatie van dergelijke klachten met achterliggende problemen, bijvoorbeeld in de gezinssituatie of in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Uit onderzoek blijkt dat bij tweederde van de jongeren met ziekteverzuim achterliggende psychosociale problemen een rol spelen. Wat de oorzaken ook precies zijn, veel ziektes, klachten of problemen zijn geen reden om langdurig van onderwijs te verzuimen. Daarnaast kan ziekteverzuim ook (deels) 'gedekt' ongeoorloofd verzuim zijn. (uit: *Handreiking 'Snel terug naar school is veel beter', 2010*)

Voortijdig schoolverlaten

Schoolverzuim is een belangrijke risicofactor voor voortijdig schoolverlaten (NJl, 2014). Als jongeren hun school niet afmaken is de kans groter dat het hen niet lukt aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. Zij lopen het risico werkloos te worden en in de criminaliteit te belanden (WRR, 2009). Cijfers van schooljaar 2014/2015 vanuit het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) tonen aan dat onder jongeren zonder startkwalificatie werkloosheid vaker voorkomt (19,1%) dan onder jongeren met startkwalificatie (9,9%). Daarnaast komen jongeren zonder startkwalificatie zes keer zo vaak in aanraking met de politie in vergelijking met jongeren met een startkwalificatie (18,0% vs. 2,7%) (bron: Ministerie van OCW, VSV-brief 2016).

Voortijdige schoolverlater (vsv)

Een jongere tussen de 12 en 23 jaar die de school verlaat zonder startkwalificatie.

Positieve gezondheid

De gevolgen van langdurig schoolverzuim zijn ook goed zichtbaar op de verschillende domeinen van het concept van positieve gezondheid (fig. 3). Positieve gezondheid gaat erg uit van het gegeven dat mensen en kinderen actief kunnen deelnemen aan de maatschappij binnen de mogelijkheden die ze hebben, met de ondersteuning die hiervoor eventueel nodig is.

Positieve gezondheid is als volgt gedefinieerd:

'Gezondheid als het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'. (Huber et al., 2011)

Het spinnenweb Positieve Gezondheid laat zien dat langdurig thuis zijn, voor kinderen, een negatieve invloed kan hebben op de verschillende domeinen van positieve gezondheid.

Een voorbeeld:

De jongere die langdurig thuis is, heeft op dat moment geen tot weinig sociale contacten, doet weinig leuke dingen met anderen en hoort er eigenlijk niet bij. Hij/zij kan niet meepraten over bijvoorbeeld toetsen, over situaties in de klas en over docenten. Dit gaat over sociaal maatschappelijk participeren. Ook de domeinen dagelijks functioneren, lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving en kwaliteit van leven worden beïnvloed door het langdurig of frequent verzuimen van school.

In bijlage II is het spinnenweb te zien met daarbij de onderdelen die horen bij de verschillende domeinen.

Op het moment dat jongeren verzuimen, is het van belang daar vroegtijdig op in te zetten zodat de jongere weer zo snel mogelijk terug naar school gaat, binnen de mogelijkheden die er zijn. Daarnaast is het nog belangrijker om school(ziekte)verzuim te voorkómen. Dit is mogelijk door risicofactoren op te heffen, beschermende factoren te bevorderen en in te zetten op positieve gezondheid.

Figuur 3. De domeinen van positieve gezondheid



Integrale aanpak

De vele oorzaken die schoolverzuim kent, vragen om een veelzijdige aanpak. Uit evaluaties van interventie programma's gericht op verzuim komt naar voren dat er met een integrale aanpak een sterker effect behaald wordt dan wanneer een programma zich alleen richt op de school of de omgeving (*Wilson en Tanner-Smit, 2013; Smink & Reimer, 2005*). Juist omdat de oorzaken van schoolverzuim uiteenlopen, is het belangrijk om te richten op de verschillende niveaus: factoren in het kind zelf, thuis, school, vriendengroep en de samenleving. Tevens is het volgens In 't Veld (2005) het meest rendabel om een intensieve samenwerking aan te gaan tussen zorg en onderwijs.

Een bekende effectieve methodiek voor de aanpak van ziekteverzuim is M@ZL.

M@ZL methodiek

M@ZL (Medische Advisering Ziekgemelde Leerling) is een effectieve methodiek voor een integrale aanpak van ziekteverzuim bij scholieren.

Het doel van M@ZL is het in een vroeg stadium signaleren van leerlingen die frequent kortdurend of langdurend door ziekte niet naar school komen, waarop advisering door de jeugdarts volgt en hulpverlening wordt georganiseerd.

Uit onderzoek is naar voren gekomen dat bij scholen die M@ZL toepassen het verzuim van de leerlingen die naar de jeugdarts zijn verwezen na een jaar is gehalveerd.

De methodiek is ontwikkeld door West-Brabant. Voor meer informatie:

- www.ggdwestbrabant.nl/mazl
- [handboek M@ZL](#)



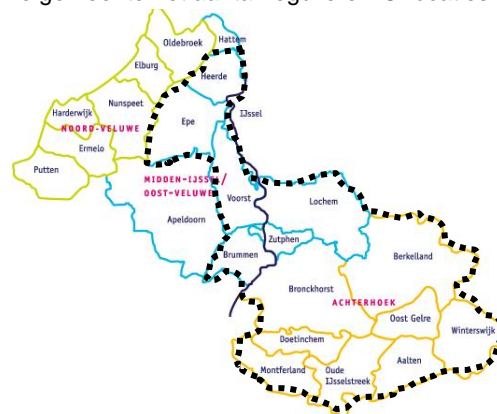
4 Werkwijze

4.1 Onderzoekopzet

Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek door middel van interviews. Het onderzoek vond plaats van augustus tot en met december 2016. GGD Noord- en Oost-Gelderland kent 22 gemeenten, waarvan 14 gemeenten meedoen aan het Extra Contactmoment Adolescenten (ECA). In het kader van de doorontwikkeling van het contactmoment adolescenten zijn deze gemeenten meegenomen binnen het onderzoek. In figuur 4 is het afgebakende onderzoeksgebied binnen de regio Noord- en Oost-Gelderland weergegeven met een stippellijn. De gemeente Hatterem heeft in 2013 ook het ECA ingevoerd, maar valt buiten het huidige onderzoek wegens sluiting van de middelbare school sinds schooljaar 2014/2015. Daarnaast gaat het overgrote deel van de jeugdigen uit Hatterem naar het VO in Zwolle (GGD IJssel). Binnen de 14 gemeenten staan 38 locaties van het reguliere Voorgezet Onderwijs. Van enkele scholen zijn de onderbouw en bovenbouw of de diverse onderwijssoorten op verschillende locaties gevestigd. In tabel 1 staat tussenhaakjes achter elke gemeente het aantal reguliere VO-locaties vermeld.

Tabel 1. Aantal reguliere VO-locaties per gemeente

MIDDEN-IJSSEL / OOST-VELUWE	ACHTERHOEK
Epe [1]	Aalten [3]
Heerde [1]	Berkelland [6]
Lochem [1]	Bronckhorst [2]
Voorst [2]	Montferland [1]
Zutphen [8]	Oost-Gelre [2]
Brummen [0]	Oude IJsselstreek [3]
	Winterswijk [2]
	Doetinchem [7]



Figuur 4. Onderzoekgebied binnen regio Noord- en Oost-Gelderland.

4.2 Respondenten

Om tot een zo compleet mogelijk beeld te komen van het verzuimbeleid in de regio is besloten om zoveel mogelijk professionals van de VO-locaties en van Leerplicht (gemeente) te benaderen binnen de 14 deelnemende gemeenten. Allereerst heeft een inventarisatie onder jeugdartsen plaatsgevonden middels een korte enquête over de samenwerking met scholen in het kader van verzuim. In tabel 2 is het aantal interviews weergegeven per organisatie. Enkele interviews vonden plaats met twee personen (bijvoorbeeld twee leerplicht-ambtenaren van één gemeente) en één interview met drie personen. In totaal zijn er 43 interviews afgenomen. Zie bijlage III voor de respons.

Tabel 2. Aantal interviews per organisatie

Organisatie	Aantal interviews
School (met name zorgcoördinatoren)	24
Leerplicht (gemeente)	13
JGZ (GGD NOG)	
3 jeugdartsen, 1 stafarts en 2 JGZ-managers	6
Totaal	43

4.3 Methoden

Tijdens de voorbereidingsfase is er een literatuuronderzoek gedaan naar het thema verzuim. De gewonnen informatie heeft het theoretisch kader van hoofdstuk 3 gevormd dat tevens als basis heeft gediend voor de interviews onder professionals. Tijdens de uitvoeringsfase van het onderzoek zijn face-to-face interviews gehouden met professionals uit de verschillende disciplines. Met één zorgcoördinator is een kort telefonisch interview gehouden. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een topiclijst (zie bijlage IV). De belangrijke (sub)onderwerpen rondom het verzuimbeleid zijn hierin vooraf vastgelegd. Het heeft de onderzoeker in staat gesteld om deze onderwerpen bij alle professionals aan bod te laten komen en de respondent tevens de ruimte te geven om met overige belangrijke punten te komen die met een vooraf vastgestelde vragenlijst gemist zouden worden. Tijdens het interview is er, na toestemming van de respondent, gebruik gemaakt van een voicerecorder. De interviews duurden 45 tot 60 minuten.

4.4 Dataverzameling en data-analyse

De interviews zijn afgenomen door één onderzoeker. Van elk interview is een uitgebreide samenvatting gemaakt welke ook aan de respondent per mail is voorgelegd. De respondent is gevraagd een reactie ter akkoord van de samenvatting te retourneren met eventuele aanpassingen of aanvullingen. De informatie uit de samenvattingen is naast elkaar gelegd en de belangrijkste uitkomsten zijn per onderwerp gebundeld in hoofdstuk 5 Resultaten.

5 Resultaten

In dit hoofdstuk zijn resultaten verzameld die zijn voortgekomen uit jaarverslagen van Leerplicht, de gezondheidsmonitor E-MOVO van de GGD en interviews met professionals uit de regio NOG. De eerste twee paragrafen presenteren de gemeentelijke verzuimcijfers en de E-MOVO cijfers met de aan verzuim gerelateerde factoren. Het bevat relevante informatie die als input kan dienen voor gemeentelijk beleid. De daaropvolgende paragrafen 3 tot en met 7 vormen een weergave van de belangrijkste resultaten uit de afgenomen interviews.

5.1 Gemeentelijke cijfers

Jaarlijks geven gemeenten de schoolverzuimcijfers door aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Deze cijfers worden ook gepresenteerd in het jaarverslag van Leerplicht. Daarnaast beschikt de GGD vanuit E-MOVO (Elektronische MOonitor en Voorlichting) over gezondheidscijfers onder jongeren. E-MOVO is een instrument om de gezondheid en leefstijl van jongeren in het voortgezet onderwijs te volgen. Het onderzoek vindt eens in de vier jaar plaats onder leerlingen van klas 2 en klas 4. De meest recente gegevens komen uit het onderzoek dat gehouden is in oktober en november 2015.

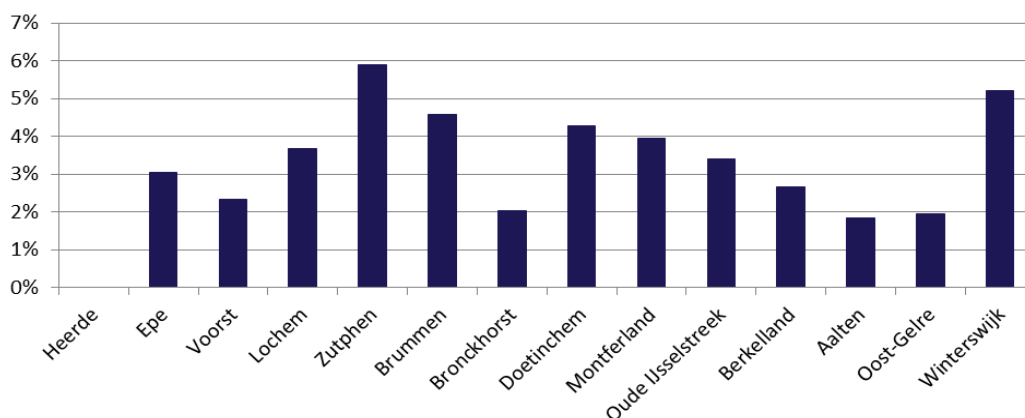
Absoluut en relatief verzuim regio NOG

De meest recente definitieve cijfers over schoolverzuim komen uit het schooljaar 2014/2015. De cijfers van absoluut en relatief verzuim zijn weergegeven van de veertien deelnemende gemeenten. In tabel 3 staat het absoluut verzuim per gemeente. Het gaat om leerplichtige jongeren die niet staan ingeschreven bij een school. Figuur 5 geeft het relatief verzuim weer onder leerlingen van het VO binnen veertien gemeenten in de regio NOG. De percentages zijn niet één op één met elkaar te vergelijken. Gemeenten zijn afhankelijk van de meldingen vanuit scholen. Een betere verzuimregistratie verhoogt het aantal verzuimmeldingen. In meerdere gemeenten wordt het ziekteverzuim steeds vaker gemeld wat tevens een hoger percentage relatief verzuim kan verklaren. Anderzijds houdt een preventieve aanpak het percentage relatief verzuim mogelijk lager. Verzuim loopt dan niet zo hoog op dat het tot een officiële verzuimmelding komt.

Tabel 3. Absoluut verzuim per gemeente

Gemeente	Aantal meldingen absoluut verzuim 2014/2015
Heerde	ontbreekt
Epe	3
Voorst	2
Lochem	2
Zutphen	1
Brummen	0
Bronckhorst	0
Doetinchem	17
Montferland	0
Oude IJsselstreek	0
Berkelland	2
Aalten	3
Oost-Gelre	0
Winterswijk	0

Figuur 5. Relatief verzuim (%) onder leerlingen op het VO binnen 14 gemeenten in de regio NOG*



* cijfers van gemeente Heerde ontbreken

5.2 E-MOVO cijfers over verzuim

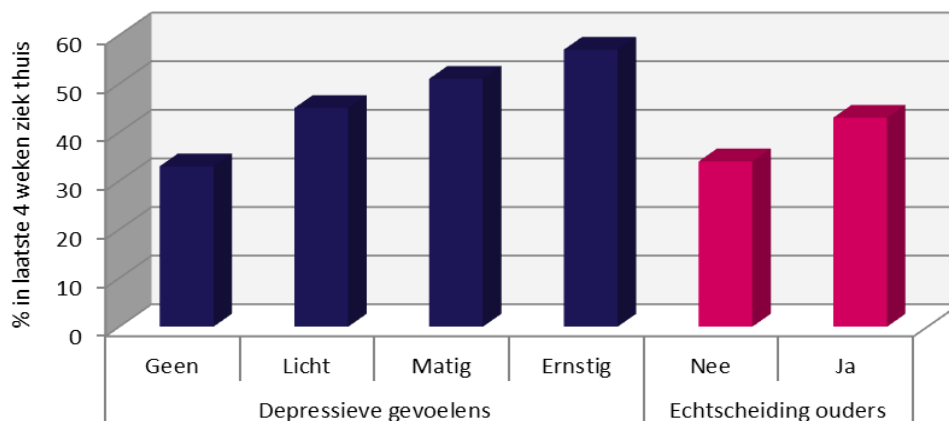
In totaal hebben 15.393 jongeren in de regio Noord- en Oost-Gelderland deelgenomen aan het E-MOVO onderzoek. De E-MOVO cijfers uit 2015 van de regio NOG laten zien dat 35% van de VO-leerlingen (2e en 4e klassers) aangeeft in de afgelopen 4 weken thuis te zijn geweest in verband met ziekte. Dat gaat in dit geval om bijna 5.400 jongeren in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Hoe vaak jongeren ziek zijn gemeld, is niet af te leiden uit de E-MOVO cijfers. Daarnaast heeft 9% (bijna 1.400 jongeren) aangegeven in de laatste vier schoolweken te hebben gespijbeld, waarvan 3% drie of meer lesuren ongeoorloofd afwezig was.

Een groter deel van de vmbo leerlingen (38%) vertoont ziekteverzuim vergeleken met de havo/vwo leerlingen (32%). Ook vertonen meisjes vaker ziekteverzuim (39%) dan jongens (31%). Spijbelen komt vaker voor onder 4^e klassers (13%) dan onder 2^e klassers (5%).

Sterke samenhang tussen verzuim en risicofactoren onder jongeren in de regio NOG

Eén van de factoren die sterk samenhangt met ziekteverzuim is het hebben van depressieve gevoelens. Figuur 6 geeft weer dat naar mate de depressieve gevoelens ernstiger worden, ziekteverzuim onder die jongeren vaker voorkomt. Van de jongeren in Noord- en Oost-Gelderland heeft 15% in meer of mindere mate depressieve gevoelens. Daarnaast geven de E-MOVO cijfers aan dat jongeren steeds meer te maken hebben met echtscheiding van hun ouders. In 2015 gaat het om 19% van de jongeren. Ook deze factor blijkt een sterke samenhang te hebben met ziekteverzuim (fig. 6). E-MOVO cijfers laten tevens voor spijbelgedrag een samenhang te zien met depressieve gevoelens en echtscheiding bij ouders (bron: *Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost-Gelderland*, www.kvnoq.nl).

Figuur 6. Het ervaren van depressieve gevoelens en de scheiding van ouders zijn voorbeelden van factoren die sterk samenhangen met ziekteverzuim, E-MOVO 2015.



Aanvullend een opsomming van factoren die ook sterk samenhangen met zowel ziekteverzuim als spijbelgedrag onder jongeren in de regio NOG:

- Psychosociale problematiek (m.b.t. emotie, gedrag, hyperactiviteit en leeftijdsgenoten)
- Problemen door echtscheiding ouders
- Opgegroeid met lichamelijk of psychisch ziek of verslaafd gezinslid
- Veel kans op problemen door ziek of verslaafd gezinslid
- School niet leuk of vreselijk vinden
- Risico op problematisch gebruik social media
- Risico op problematisch gamen

5.3 Het huidige verzuimbeleid

Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat het huidige verzuimbeleid binnen de regio Noord- en Oost-Gelderland op verschillende manieren is vormgegeven. Ook zijn er al verschillende initiatieven om schoolverzuim tegen te gaan. Het heeft onder andere te maken met de verscheidene samenwerkingsverbanden die er zowel bestaan op schoolniveau als op gemeentelijk niveau (zie bijlage V). Het VO-samenwerkingsverband heeft een rol in het voorkomen van thuiszitters. Scholen moeten thuiszitters aan het samenwerkingsverband doorgeven. Indien er naar aanleiding van schoolverzuim problemen naar voren komen, is het in bepaalde situaties nodig om hulpverlening in te schakelen. Sinds de transitie Jeugd zijn gemeenten verantwoordelijk voor het bieden van jeugdhulp. Iedere gemeente heeft het op haar eigen manier vormgegeven. Meerdere scholen geven aan dat de aansluiting op zorg en hulpverlening nog niet optimaal is. Lange wachtlijsten en een matige terugkoppeling of het ontbreken er van, spelen hierin mee.

Verzuimprotocollen

Om beleid rondom verzuim vorm te geven, worden protocollen opgesteld. Een verzuimprotocol biedt handvatten over onder andere op welke momenten er door school een verzuimmelding gedaan moet worden. Binnen regio Noord- en Oost-Gelderland heeft een aantal subregio's een eigen regionaal verzuimprotocol.

In de negen gemeenten van de Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) regio Achterhoek werken ze sinds 2013 met het Regionaal Verzuimprotocol Achterhoek met de titel *“Naar school, ook gewoon omdat het moet...”*. In 2015 is een herziene versie verschenen waarbij de rol van de jeugdarts uitgebreider is toegelicht. Naast de wettelijk verplichte meldingen van ongeoorloofd verzuim heeft het melden van ziekteverzuim speciaal aandacht gekregen in het protocol. Juist bij langdurig of kort frequent ziekteverzuim is er namelijk vaak sprake van achterliggende problematiek. Leerlingen kunnen in een heel schooljaar ongemerkt veel lesuren missen. Bovendien vinden scholen het in veel gevallen lastig hoe zij er het beste mee om kunnen gaan. In het protocol zijn de richtlijnen opgenomen om te melden bij twee weken aaneengesloten ziekte (langdurig) of bij de 4^e maal ziek gemeld binnen een lopend schooljaar (frequent). Ook bij ziekteverzuim wegens een ziekenhuisopname of een chronische aandoening wordt aanbevolen om alert te zijn, want mogelijk missen deze leerlingen veel lesuren.

“Ziekteverzuim is een hele duidelijke indicatie dat er iets aan de hand is.”
– zorgcoördinator

Leerplichtambtenaren vanuit de regio Stedendriehoek hebben een praktisch informatieboekje onder scholen verspreid, de zogeheten *wegwijzer voor scholen*. Normen voor relatief verzuim en zorgwekkend ziekteverzuim staan beschreven en tevens de acties die moeten volgen bij de verschillende vormen van verzuim. Het is toentertijd op de Dag van de Leerplicht uitgedeeld om het thema verzuim weer extra onder de aandacht te brengen.

Op het voortgezet onderwijs in gemeente Heerde werken ze naast het interne protocol voor ongeoorloofd verzuim met het programma Ziekteverzuim Als Signaal (ZAS) van GGD IJsselland in Zwolle. Als er blijvende zorgen zijn na gesprekken met leerling en ouders, kan school de leerling aanmelden bij de jeugdarts via het digitale ZAS-aanmeldingsformulier. Binnen 14 dagen plant de jeugdarts een gesprek in. Terugkoppeling van het gesprek vindt plaats door middel van een digitaal ZAS-terugkoppelingsformulier.

Een regionaal verzuimprotocol bevat algemene informatie over het melden van verzuim. De uitvoering van de nodige interne stappen kan per school verschillen in verband met de eigen school- en zorgstructuur. Om die reden hebben veel scholen als aanvulling een eigen intern verzuimprotocol opgesteld met de beschrijving van de taken en verantwoordelijkheden van degenen die een rol vervullen binnen het verzuimbeleid. Enkele VO-locaties stellen dit jaar een nieuw verzuimprotocol op of geven het huidige protocol een update. Ook zijn er scholen die naast het regionale protocol geen intern protocol aanhouden.

5.4 Rol ouders

“Hoe transparanter je naar ouders bent, hoe meer je bereikt.”
- zorgcoördinator

Ouders zijn de belangrijkste partner binnen de aanpak van verzuim. Zij moeten vanaf het begin betrokken worden en dit vraagt om een goede communicatie. Als eerste stap bij veelvuldig verzuim moet school met leerling en ouders in gesprek gaan. Vervolgens stelt school de ouders op de hoogte als er een melding richting jeugdarts of Leerplicht nodig is. Meerdere leerplichtambtenaren geven aan dat de eerste stap soms door school wordt overgeslagen. Ouders worden in dat geval onvoldoende betrokken. Hier ligt volgens hen een aandachtspunt.

Het is van belang dat school alle ouders ook goed op de hoogte stelt van hun werkwijze in de aanpak van verzuim. In het Regionaal Verzuimprotocol Achterhoek wordt als actiepoint aan scholen meegegeven om te zorgen dat het verzuimprotocol bij ouders en leerlingen bekend is. Op het moment dat ouders de richtlijnen van het melden bij de jeugdarts of de leerplichtambtenaar kennen en zich ervan bewust zijn dat school ook een zorgtaak heeft, tonen zij mogelijk meer begrip. Enkele scholen geven al een uitgebreide toelichting in de schoolgids over hun werkwijze rondom verzuim en de rollen van de jeugdarts en leerplichtambtenaar. In veel gevallen mist dit nog. Daarnaast wordt er soms tijdens ouderavonden een korte toelichting over het verzuimbeleid gegeven.

Uit onderzoek blijkt dat de opkomst op het consult van de jeugdarts veel hoger is (> 90%) als de school hierover van tevoren goed communiceert met de leerling en ouders. Ook is het van belang om het doel van het consult helder uit te leggen en om als school de leerling en ouders aan te spreken als ze de afspraak niet nakomen.
Bron: procesevaluatie M@ZL op het voortgezet onderwijs.

Er zijn wisselende ervaringen over de opkomst van ouders bij de gesprekken met de jeugdarts. Het merendeel van de zorgcoördinatoren heeft goede ervaringen met de opkomst van ouders bij de gesprekken van de jeugdarts. Al lijkt er volgens hen altijd een kleine groep ouders te zijn die boos of verbaasd reageert op een uitnodiging van de jeugdarts. Enkele zorgcoördinatoren en jeugdartsen geven zelfs aan dat het regelmatig voorkomt dat ouders gesprekken afzeggen. Ouders ervaren het volgens hen nog als bemoeizuchtig en controlerend.

Over het algemeen geven ouders altijd gehoor aan de oproep van Leerplicht. Het komt binnen een enkele gemeente voor, dat ouders niet naar het gesprek komen of op het laatste moment afzeggen. De houding van ouders tegenover het onderwijs lijkt hierin mee te spelen. De meeste gesprekken vinden plaats op het gemeentehuis/stadhuis. Eén van de leerplichtambtenaren geeft de voorkeur aan oudergesprekken op de schoollocatie samen de zorgcoördinator, mentor en eventuele andere betrokken hulpverleners. In die setting zitten de belangrijkste betrokkenen bij elkaar en kunnen er meteen concrete afspraken gemaakt worden.

5.5 Rol professionals

Verschillende professionals vervullen een rol als het gaat om de aanpak van schoolverzuim. Binnen deze paragraaf wordt de rol van de school, leerplichtambtenaar, jeugdarts en jeugdverpleegkundige beschreven. Ook komt aan de orde hoe de professionals over en weer naar elkaars rol kijken en welke verwachtingen ze van elkaar hebben.

Rol school

Registratie en signalering

School heeft de wettelijke verplichting om het verzuim te registeren en wettelijk ongeoorloofd verzuim binnen vijf dagen via DUO aan de leerplichtambtenaar te melden. Ook hebben scholen sinds augustus 2014 de zorgplicht binnen het Passend Onderwijs.

Scholen werken met het digitale leerlingvolgsysteem 'Magister' of 'SOM' waarin alle schoolgegevens van de leerling bijgehouden worden, waaronder cijfers en schoolverzuim. Ouders kunnen de meeste gegevens inzien. Docenten registreren elke les de absentie van leerlingen. Voor elke vorm van absentie houdt school een bepaalde code aan. Tevens wordt in het systeem geoorloofd en ongeoorloofd verzuim van elkaar onderscheiden. Veel scholen maken van de mogelijkheid gebruik om vanuit het systeem een uitdraai te maken van leerlingen die een bepaald aantal uren verzuim hebben opgebouwd. De frequentie waarin dit wordt gedaan, verschilt sterk per school van één keer per week tot enkele keren per jaar. Het dient als hulpmiddel om frequent of langdurig verzuim te signaleren. Enkele scholen maken als extra tool gebruik van de automatische melding in Magister. Zodra leerlingen een bepaald aantal verzuimuren hebben bereikt, volgt een signaal.

Het registreren van verzuim is zowel landelijk als regionaal in de afgelopen jaren sterk verbeterd op VO-scholen. Over het algemeen geven leerplichtambtenaren aan dat het melden van (ziekte)verzuim steeds beter verloopt. Desondanks laten enkele scholen het verzuim soms nog te ver oplopen voordat zij een melding doen bij Leerplicht of de jeugdarts.

Verzuimmelding

Voor ongeoorloofd verzuim geldt de wettelijke verplichting om te melden. De meeste scholen vinden de norm van 16 uur verzuim binnen 4 weken duidelijk en proberen zich er goed aan te houden. Voor ziekteverzuim is de wettelijke verplichting er niet. Veelvuldig ziekteverzuim zien leerplichtambtenaren wel graag gemeld, omdat er vaak sprake is van achterliggende problematiek. Het melden van ziekteverzuim lijkt nog niet voor elke school even vanzelfsprekend. Bovendien is het zeer

wisselend welke meldingsnorm wordt aangehouden. Voordat Leerplicht in beeld komt, is het de bedoeling dat de jeugdarts naar de situatie kijkt. Een aantal scholen heeft de afspraak om in ieder geval bij 40 uur ziekteverzuim de

“Als er echt sprake is van zorg in bijvoorbeeld de thuissituatie, dan is het de leerling niet te verwijten. In die situaties werd de leerling dus ook niet bij Leerplicht gemeld. Dat was toen de cultuur.” - school

jeugdarts te benaderen, daarnaast wordt de norm van 60 uur door een aantal scholen aangehouden. Soms is het melden van zorgwekkend ziekteverzuim afhankelijk van de eigen interpretatie van iemand binnen school. Hoe men tot het totaal van te melden verzuimuren komt is tevens wisselend. De ene school handelt uit maatwerk en de andere school telt al het ziekteverzuim bij elkaar op ongeacht de aard van de ziekte. Ongeoorloofd verzuim en ziekteverzuim wordt ook door enkelen bij elkaar opgeteld voor een melding bij de jeugdarts.

“Voorheen kon het zijn dat het verzuim al was opgelopen tot 300 à 400 uur en dat mag eigenlijk niet voorkomen. Nu verloopt het al veel beter. Scholen zijn zich meer bewust van het belang van het signaleren en melden van verzuim.” - leerplichtambtenaar

Rol zorgcoördinator

De zorgcoördinator vervult in de meeste gevallen een coördinerende rol op het gebied van schoolverzuim. Naast verzuim houdt de zorgcoördinator zich bezig met andere zorg gerelateerde thema's binnen school. Op een aantal scholen komt het tevens voor dat de zorgcoördinator de mentor ondersteunt in een gesprek met leerling en ouders. Vaak gaat het in zo'n situatie om complexe problematiek. Enkele zorgcoördinatoren maken zelf een uitdraai van het verzuim op school, maar in andere gevallen is die taak toebedeeld aan de verzuimcoördinator, conciërge of iemand van de administratie. Het melden in DUO wordt soms door de zorgcoördinator gedaan of deze verantwoordelijkheid ligt intern bij iemand anders, zoals de afdelingsleider.

Rol mentor

Uit het huidige onderzoek is gebleken dat de mentor een belangrijke spil is binnen het verzuimbeleid op het voortgezet onderwijs. Tegelijkertijd kan de mentor een zwakke schakel zijn. Volgens zorgcoördinatoren is het persoonsafhankelijk hoe mentoren hun taak rondom verzuim oppakken. Op een aantal scholen is de signalering van opvallend verzuim sterk afhankelijk van de mentor. Met name als het een school met een groot aantal leerlingen betreft. De mentor is overigens altijd de eerste contactpersoon voor leerling en ouders. De meeste scholen hebben de afspraak dat de mentor bij ziekteverzuim na enkele dagen telefonisch contact opneemt met leerling of ouders om uit belangstelling te vragen hoe het gaat en wanneer verwacht wordt dat de leerling weer naar school kan. Indien een leerling opvallend (ziekte)verzuim vertoont, voert de mentor als eerste persoon een gesprek met de leerling en in sommige situaties ook in het bijzijn van ouders. Als de reden van verzuim of de aard van de ziekte bekend is, wordt er van de mentor verwacht dit in het leerlingvolgsysteem van school te vermelden. Zodoende kan de zorgcoördinator ook meekijken en een inschatting maken van de ernst van de situatie.

Rol verzuimcoördinator

Enkele scholen hebben de structuur rondom de registratie en signalering van verzuim gewijzigd door één of twee personen aan te stellen met deze verantwoordelijkheid. Zij vervullen hun taak veelal binnen een Bureau Leerlingenzaken (BLZ) of Leerlingloket. Meerdere leerplichtambtenaren ervaren het als een effectieve werkwijze. Volgens hen is het verzuim beter in beeld en wordt er eerder gemeld vergeleken met de scholen waar de verantwoordelijkheid bij meerdere personen binnen school ligt.

Zorgteam binnen school

De meeste scholen hebben een team van professionals die zich richten op zorg binnen school. De samenstelling verschilt per school, maar bestaat bijvoorbeeld uit een orthopedagoog, schoolmaatschappelijk werker, ambulante

begeleider¹ en/of leerlingbegeleiders. Als er bepaalde problematiek speelt, al dan niet in relatie met verzuim, vervullen zij binnen hun eigen expertise een belangrijke ondersteunende rol. Scholen die geen zorgteam hebben, zijn in grotere mate afhankelijk van externe expertises waaronder de jeugdarts.

Rol leerplichtambtenaar

De leerplichtambtenaar van een gemeente is verantwoordelijk voor alle leerplichtige en kwalificatieplichtige jongeren die woonachtig zijn in de betreffende gemeente.

De leerplichtambtenaar begeleidt leerlingen en ouders in het vinden van een passende oplossing om ongeoorloofd schoolverzuim terug te dringen en voortijdig schoolverlaten te voorkomen. In uitzonderlijke gevallen wordt een HALT straf toegekend of een proces-verbaal (PV) opgemaakt. Daarnaast behandelt de leerplichtambtenaar verzoeken om extra verlof en vrijstellingen.

Volgens school is een oplossingsgerichte benadering door de leerplichtambtenaar richting ouders belangrijk en werkt bij ouders mogelijk het beste. Dit wordt bevestigd door leerplichtambtenaren. Zij kijken eerst vanuit zorg naar de situatie en handelen pas vanuit handhaving indien noodzakelijk. Overigens is de ervaring van enkele scholen dat de ene leerplichtambtenaar de oplossingsgerichte benadering al beter toepast dan de andere.

"Soms is handhaving een middel om verder te kunnen komen. Echter, er moet eerst ook gekeken worden vanuit de zorg." - leerplichtambtenaar

*"De een is meer gericht op het geven van sancties en een proces verbaal, terwijl de ander meer met de ouders meedenkt en connecties legt met de hulpverlening."
– zorgcoördinator*

Een aantal jaren terug ontvingen leerplichtambtenaren ook lijsten van leerlingen met ziekteverzuim waarover school twijfels had. Tegenwoordig heeft JGZ een belangrijke rol ten aanzien van ziekteverzuim. Op het moment dat de leerplichtambtenaar nu een verzuimmelding binnen krijgt die ook ziekteverzuim bevat, dan wordt er eerst aan school gevraagd of de jeugdarts al is betrokken. Indien dit niet het geval is, wordt school verzocht dit alsnog te doen. Het komt nog vaak genoeg voor dat de stap van het benaderen van de jeugdarts wordt overgeslagen, volgens leerplichtambtenaren. Leerplichtambtenaren zijn in het proces afhankelijk van de beoordeling van een jeugdarts, omdat ze zelf de medische kennis missen.

Leerplichtambtenaar

De kerntaken van de leerplichtambtenaar zijn toezicht houden op de naleving van leerplicht en kwalificatieplicht en het voorkomen van schooluitval van leerlingen tot 23 jaar zonder startkwalificatie. Het recht op onderwijs dient zoveel mogelijk te worden gewaarborgd (bron: Ingrado).

Rol jeugdarts

Uit de interviews blijkt dat er geen eenduidigheid bestaat over de verwachtingen van de rol van de jeugdarts ten aanzien van ziekteverzuim. Het is bijvoorbeeld niet voor iedereen duidelijk wat de jeugdarts over het ziekteverzuim van een leerling mag zeggen. Volgens leerplichtambtenaren doet de ene jeugdarts geen uitspraak of de leerling met zijn huidige ziektebeeld naar school kan, terwijl een andere jeugdarts zich daar wel over uitlaat. De vraag die vaak bij scholen en Leerplicht centraal staat is: *kan school en Leerplicht van de leerling verwachten dat het naar school gaat ondanks zijn klachten of aandoening?*

"En de één is ook wat concreter in het beantwoorden van de vraag: kan deze leerling wel of niet naar school? Het zou fijn zijn als met name die vraag goed beantwoord wordt. We hebben er behoefte aan om de schoolbelastbaarheid van de leerling te weten. Als we daar antwoord op hebben, dan kunnen we altijd verder, ook met ouders." – school

School en Leerplicht zien hierin een taak voor de jeugdarts om deze vraag te beantwoorden. Het is de vraag of deze verwachting overeenkomt met de visie en tevens werkwijze van alle jeugdartsen. Over het algemeen leggen jeugdartsen zelf vooral de nadruk op het samen met de leerling (en ouders) kijken naar een passende oplossing voor het zorgwekkende ziekteverzuim in plaats van een oordeel te geven over het ziekteverzuim. De jeugdarts gaat na wat de klachten zijn en wat er nodig is om de leerling te ondersteunen en (geleidelijk) de teruggang naar school te bevorderen.

¹ Een aantal scholen heeft vanuit het samenwerkingsverband de beschikking tot ambulante begeleiders cluster 3 (lichamelijke beperking of chronische ziekte) en 4 (gedrags- of psychische problemen) uit het speciaal onderwijs, ook wel onderwijsspecialisten of -generalisten genoemd.

Zichtbaarheid op scholen

Zichtbaarheid van de jeugdarts op school blijkt belangrijk, maar ontbreekt nog op veel scholen. Scholen waar de jeugdarts met enige regelmaat op vaste momenten aanwezig is, zien de meerwaarde ervan in. Ze denken er sneller aan om de jeugdarts bij verzuimgevallen in te zetten en ze kunnen inspelen op de beschikbaarheid van de jeugdarts. Er zijn voorbeelden van scholen waar de jeugdarts slechts enkele keren op afroep wordt ingezet.

Meerdere leerplechtambtenaren geven aan dat een actieve houding van de jeugdarts scholen helpt in de aanpak van verzuim. Volgens hen moet de jeugdarts niet alleen op afroep komen, maar vaak op school aanwezig zijn en het gezicht laten zien.

“De rol van de jeugdarts op het gebied van verzuim is op dit moment heel klein” [...] “Stel de jeugdarts is iedere maand een dagdeel op school aanwezig, dan zul je hem misschien ook eerder mee laten denken omdat hij er dan gewoon op dat moment is.”
– zorgcoördinator

Bekendheid rol jeugdarts

De bekendheid van de rol en toegevoegde waarde van de jeugdarts bij ziekteverzuim blijft soms beperkt tot de zorgcoördinator. Sommige scholen zijn bezig de rol van de jeugdarts kenbaar te maken bij alle collega's. Bij ziekteverzuim hoeft school niet zelf tot de beste oplossing te komen, maar is er de mogelijkheid om de jeugdarts mee laten kijken. School mist de medische kennis die de jeugdarts wel heeft.

“Eerder was de jeugdarts heel erg op de achtergrond, toen wisten collega's nauwelijks dat ze leerlingen naar de jeugdarts konden sturen.” - school

“Een paar jaar terug lieten we het verzuim bij leerlingen langer doorlopen. We hadden het idee dat we die jongeren wel goed in beeld hadden. We willen nu graag vaker de GGD inschakelen. De jeugdarts kan namelijk meekijken met de situatie en school daarin advies geven.”
– zorgcoördinator

Scholen die de toegevoegde waarde van de jeugdarts hebben ervaren, geven aan de jeugdarts vaker in te willen zetten.

Continuïteit in relaties van belang

In de laatste jaren hebben op enkele scholen wisselingen plaats gevonden onder jeugdartsen. Scholen vinden dat soms lastig, omdat het geen stabiliteit geeft. Eventuele afspraken moeten opnieuw afgestemd worden.

Rol jeugdverpleegkundige

De rol van de jeugdverpleegkundige is niet expliciet bevraagd binnen het huidige onderzoek, omdat zij niet een directe rol vervult bij verzuim. Het onderwerp is wel in meerdere interviews naar voren gekomen. Omdat de jeugdverpleegkundige binnen het JGZ-team ook een taak heeft op scholen, wordt er kort op deze rol ingegaan. Naast de standaard gezondheidsonderzoeken bij eersteklassers hebben enkele scholen met enige regelmaat een spreekuur op school van de jeugdverpleegkundige. Bovendien zijn er scholen die vanaf dit schooljaar afspraken hebben gemaakt met de jeugdverpleegkundige over haar aanwezigheid op school. Eén van de scholen geeft aan een inloopsprekuur van de jeugdverpleegkundige te hebben die een week vóór het spreekuur van de jeugdarts plaats vindt. Bepaalde signalen die in haar spreekuur naar voren komen, geeft zij door aan de jeugdarts. Niet elke school heeft het op deze manier ingericht, waardoor de jeugdverpleegkundige op die scholen minder goed bekend is.

5.6 Onderlinge samenwerking

De samenwerking tussen de verschillende disciplines staat beschreven in deze paragraaf. Elke onderlinge samenwerking wordt apart besproken. Volgens meerdere leerplechtambtenaren zou het goed zijn om de driehoeksamenwerking (school, JGZ en Leerplecht) te verduidelijken.

“Ik denk dat het allemaal nog veel duidelijker gemaakt kan worden, die lijnen.”
- leerplechtambtenaar

School – Leerplecht

Ervaringen over de onderlinge samenwerking

Over het algemeen wordt de samenwerking tussen school en Leerplecht als positief beoordeeld. Een aantal scholen heeft te maken met meerdere leerplechtambtenaren, omdat leerlingen in verschillende gemeenten wonen. Hierdoor merkt school soms een verschillende aanpak per gemeente en dat wordt als lastig ervaren.

“De ene is wat sneller en adequater in het handelen dan de ander.” - zorgcoördinator

Preventieve leerplichtspreekuren

Op een aantal VO-locaties houdt de leerplichtambtenaar preventieve spreekuren. Leerlingen komen op gesprek op het moment dat zij 6-9 uur ongeoorloofd hebben verzuimd (te laat komen en spijbelen). Al zien scholen in eerste instantie niet altijd de meerwaarde van de spreekuren, ze merken evenals de leerplichtambtenaar zichtbaar het effect. Bij de meeste leerlingen stopt het verzuim en zo wordt een officiële melding naar Leerplicht voorkomen. Onder leerlingen die blijven verzuimen is er vaak meer aan de hand. Over het algemeen zijn één of twee leerplichtambtenaren het meest betrokken bij de VO-school vanwege de vele leerlingen uit de betreffende gemeente(n). Op het moment dat er een preventief leerplichtspreekuur wordt gehouden, treedt diegene vaak op als vertegenwoordiger van de andere gemeenten waar leerlingen vandaan komen.

Dat het preventieve spreekuur niet overal wordt ingezet, heeft onder andere te maken met de beschikbare tijd van leerplichtambtenaren (wat mede afhankelijk is van de reisafstand binnen het gebied), de meerwaarde niet zien of vanuit school is er geen behoefte. De eventuele behoefte is mogelijk afhankelijk van de grootte van de school en de mate waarin verzuimproblematiek aanwezig is.

Verzuimlijsten doornemen

Er zijn leerplichtambtenaren die met een bepaalde frequentie in het jaar op school komen om samen met de zorgcoördinator de verzuimlijsten door te nemen. Er wordt samen besloten welke acties er per leerling het beste ondernomen kunnen worden. In bepaalde gevallen adviseert de leerplichtambtenaar een verwijzing naar de jeugdarts en in andere gevallen een melding in DUO. Op deze manier krijgt de leerplichtambtenaar inzicht in het verzuim waar de school mee te maken heeft en hij of zij kan school indien nodig op bepaalde zaken wijzen.

Voortijdig melden

Leerplichtambtenaren stimuleren scholen om voortijdige meldingen te doen op het moment dat er zorgen zijn over een leerling en in dat geval niet te wachten tot het verzuim aan de wettelijke norm zit. Het belang ervan wordt erkend door school. Eén van de zorgcoördinatoren geeft aan:

“Het is juist goed om sámen voortijdig in te zetten en dat de leerplichtambtenaar daar een goede rol in kan vervullen door mee te denken en beslissingen te nemen. Anders ben je alleen maar met straffen bezig en dat moet je niet willen.” - zorgcoördinator

School – Jeugdarts

Ervaringen over de onderlinge samenwerking

Over het algemeen ervaren scholen de samenwerking met de jeugdarts als positief. Volgens scholen is er gemakkelijk telefonisch of via de mail contact te leggen. Een snelle reactie van de jeugdarts wordt gewaardeerd. Daarnaast vinden scholen het belangrijk dat de jeugdarts binnen korte termijn een afspraak kan inplannen met leerling en ouders. De ene keer lukt dit beter dan de andere keer, afhankelijk van de flexibiliteit van de jeugdarts op dat moment.

Afspraken over het melden van verzuim

Niet alle scholen hebben specifieke afspraken gemaakt met de jeugdarts over het melden van ziekteverzuim. Daardoor komt het soms neer op de persoonlijke inschattingen van mentoren, zorgcoördinatoren of afdelingsleiders over de ernst van het ziekteverzuim. Als er wel richtlijnen voor het melden bestaan, biedt het volgens scholen houvast. In de communicatie naar ouders kunnen deze richtlijnen genoemd worden.

Aanwezigheid op school

Op een aantal scholen is de jeugdarts op vooraf vastgestelde momenten in het jaar aanwezig op school. Het biedt ruimte om onderling zaken af te stemmen en school kan leerlingen met zorgwekkend ziekteverzuim aanmelden voor het spreekuur op die dag. Op andere scholen komt de jeugdarts alleen op afroep. Zoals eerder besproken blijkt zichtbaarheid op scholen van belang in de aanpak van verzuim.

Terugkoppeling

Volgens sommige scholen mist er vaak een volledige terugkoppeling van de jeugdarts. Daarnaast vindt de terugkoppeling wel eens telefonisch plaats, wat niet de voorkeur heeft bij zorgcoördinatoren. Graag ontvangen zij de terugkoppeling schriftelijk, zodat ze het eenvoudig in hun eigen leerlingvolgsysteem kunnen registreren. Scholen verwachten bovendien een snelle terugkoppeling, om te voorkomen dat het verzuim blijft aanhouden of de leerling voor langere tijd thuis zit zonder plan. Aandachtspunt is dat de jeugdarts alleen kan terugkoppelen na toestemming van ouders.

Leerplicht – Jeugdarts

In het kader van verzuim op het VO hebben Leerplicht en JGZ regelmatig met elkaar te maken. Over het algemeen staan er geen onderlinge afspraken op papier. Slechts enkele gemeenten hebben een document opgesteld over de samenwerking tussen de jeugdartsen van de GGD en de leerplichtambtenaren. Binnen een aantal gemeenten werken jeugdartsen en leerplichtambtenaren al nauw samen. Zo houden ze elkaar bij ziekteverzuim op de hoogte en stemmen belangrijke zaken af. In gemeente Zutphen is een voorbeeld waarbij de jeugdarts en de leerplichtambtenaar zich samen inzetten om scholen middels een presentatie te informeren over hun rol en het belang van het melden. Het komt ook voor dat de jeugdarts en de leerplichtambtenaar binnen de gemeente veelal apart van elkaar optreden.

*“De samenwerking tussen jeugdarts en de leerplichtambtenaar is ook heel belangrijk. Dat mag niet ontbreken. Je kunt niet zonder elkaar.”
- jeugdarts*

Een leerplichtambtenaar geeft aan dat het niet helemaal duidelijk is van welke situaties de jeugdarts op de hoogte moet zijn. Bijvoorbeeld als er al een instantie als GGNet bij de leerling betrokken is. Volgens een andere leerplichtambtenaar zou het handig zijn om op papier te hebben wat de jeugdarts in een eerder gesprek met ouders al heeft besproken en geadviseerd. Dit voorkomt volgens diegene dat ouders twee maal hetzelfde gesprek moeten voeren.

Gezamenlijke overlegvormen

Jeugdartsen en leerplichtambtenaren die elkaar ontmoeten in een ZAT, Intern Zorgoverleg of Kernteam, ervaren het als zeer positief. Door elkaar regelmatig te zien, wordt de drempel lager om tussentijds met elkaar contact op te nemen voor afstemming. Bovendien zijn de lijntjes kort en is er de mogelijkheid om meteen concrete afspraken te maken, doordat alle partijen aan één tafel zitten. Niet overal sluiten de leerplichtambtenaar en de jeugdarts samen aan bij deze overlegvormen.

Rol van onafhankelijke jeugdarts

In enkele gemeenten maakt de leerplichtambtenaar in bepaalde situaties gebruik van een onafhankelijke jeugdarts. Zo heeft de Leerplicht soms onafhankelijk advies nodig op het moment dat ouders leerplichtonthefing aanvragen. Daarnaast kan bijvoorbeeld in een enkel geval voorkomen dat de leerplichtambtenaar een proces verbaal moet uitschrijven wegens aanhoudend verzuim waarbij ook ziekte speelt. Voordat Leerplicht werkelijk over kan gaan tot een proces verbaal, moeten eerst meerdere stappen zijn gezet. Indien ouders spreekuren van de jeugdarts hebben afgeslagen, moet de leerplichtambtenaar een onafhankelijke arts inschakelen om alsnog medisch advies te krijgen. Informatie over het uitsluiten van verzuim wegens ziekte heeft de leerplichtambtenaar op papier nodig om een proces verbaal door te kunnen zetten. De ervaring van een aantal leerplichtambtenaren is dat er vaak veel tijd overheen gaat voordat het advies volgt. De aangewezen onafhankelijke jeugdarts moet namelijk eerst een gesprek met ouders inplannen en dit gesprek voeren. Binnen de regio bestaan er verschillen hoe de inzet van een onafhankelijke jeugdarts (of onafhankelijk psycholoog) is gefaciliteerd. Daarnaast heerst er verdeeldheid onder leerplichtambtenaren of bepaalde taken, zoals het uitsluiten van ziekteverzuim, bij de jeugdarts van school horen of door een onafhankelijke jeugdarts opgepakt dienen te worden.

5.7 Overige aandachtspunten

Uit de interviews zijn onderwerpen aan de orde die niet centraal stonden binnen dit onderzoek, maar mogelijk relevant zijn voor toekomstig beleid.

- Het is volgens meerdere respondenten belangrijk dat zorginstellingen ook afstemmen met school. De schoolsituatie wordt nu namelijk niet altijd meegenomen in het hulplan voor de jongere.
- Een doorgaande lijn in de aanpak van verzuim is van belang. Op het voorgezet onderwijs valt het op dat verzuim in veel gevallen ook al aan de orde was op het primair onderwijs. Wanneer over een vroegtijdige aanpak van verzuim wordt gesproken, is het van belang om ook aandacht te hebben voor deze jonge doelgroep. Daarnaast zijn leerlingen die starten aan het mbo nog leer- en kwalificatieplichtig. Op het mbo komt veel verzuim voor en dat verdient aandacht.

6. Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Op basis van de resultaten uit het huidige onderzoek worden per onderwerp de volgende conclusies getrokken.

Regionale cijfers

- Verschil in relatief schoolverzuim tussen gemeenten zijn naast het werkelijke verschil in de prevalentie mogelijk te verklaren door het verschil in meldgedrag van scholen, de eventuele inzet van een preventieve aanpak en het al dan niet melden van zorgwekkend ziekteverzuim bij Leerplicht.
- Ook onder jongeren in de regio Noord- en Oost-Gelderland zijn leefstijlfactoren, psychosociale factoren en factoren binnen de gezinssituatie aanwezig die een sterke samenhang hebben met ziekteverzuim en spijbelgedrag. Informatie over risicofactoren van verzuim biedt input voor gemeentelijk beleid.

Het huidige verzuimbeleid

- Een verzuimprotocol biedt professionals handvatten in het registreren, signaleren en melden van verzuim. Een aantal regio's heeft zijn eigen regionale verzuimprotocol wat zorgt voor eenduidige werkwijze. Daarnaast heeft het ene deel van de scholen een intern verzuimprotocol, een ander deel heeft een protocol in ontwikkeling en ten slotte mist het interne protocol bij een deel.
- Vanwege de verschillende samenwerkingsverbanden van het voortgezet onderwijs en manieren waarop gemeenten jeugdhulp hebben ingericht, is het belangrijk zoveel mogelijk op de bestaande structuren en afspraken aan te sluiten.
- De aansluiting op zorg en hulpverlening binnen gemeenten is nog niet optimaal.

Rol ouders

- School moet altijd eerst het gesprek met ouders aangaan over het verzuim van hun kind, voordat er officiële meldingen gedaan worden. Hier is in de praktijk blijvend aandacht voor nodig.
- Een heldere communicatie met ouders over de rol van de leerplichtambtenaar en de jeugdarts in de aanpak van verzuim is van groot belang, maar is vaak nog onvoldoende aanwezig.

Rol professionals

- Het registreren en melden van verzuim door scholen verbetert. Scholen zijn zich steeds meer bewust van het belang van het tijdig signalen van (ziekte)verzuim en het acteren hierop.
- Er bestaan over en weer verschillende verwachtingen, vooral met betrekking tot de taken en verantwoordelijkheden van de jeugdarts binnen het verzuimbeleid.
- De jeugdarts, jeugdverpleegkundige en leerplichtambtenaren zijn op enkele scholen onvoldoende zichtbaar.
- Het wordt als prettig ervaren als er sprake is van continuïteit in relaties. Wanneer men elkaar goed kent is het gemakkelijker contact te zoeken. De lijntjes zijn kort en acties worden snel uitgezet wat ten goede komt van de jongeren. Wisselingen bij professionals staan de continuïteit in de weg.

Onderlinge samenwerking

Over het algemeen wordt een goede samenwerking ervaren tussen alle disciplines en bestaan er enkele aandachtspunten om de samenwerking te optimaliseren.

- Er is behoefte aan een heldere omschrijving van de samenwerking tussen school, Leerplicht en JGZ op schoolniveau.
- Meerdere scholen hebben te maken met leerlingen uit verschillende gemeenten en dus met verschillende leerplichtambtenaren. Wanneer de werkwijze verschilt, bemoeilijkt dit een eenduidige aanpak van verzuim.
- Spreekuren van de leerplichtambtenaar op de schoollocatie worden in de praktijk ervaren als een preventieve aanpak van het ongeoorloofde verzuim.
- Aandacht voor de werkwijze en de (snelheid van) terugkoppeling van leerplichtambtenaren en jeugdartsen is nodig. Scholen ervaren namelijk verschillen.
- Gezamenlijke overleggen creëren laagdrempelig contact en korte lijntjes om zaken af te stemmen.

6.2 Aanbevelingen

Veel scholen en gemeenten zijn op de goede weg om het school(ziekte)verzuim onder jongeren aan te pakken en het naar school gaan te bevorderen. Het is belangrijk om een huidige effectieve aanpak ook in de toekomst vol te houden. Daarnaast is uit het huidige onderzoek een aantal factoren naar voren gekomen die nog om aandacht vragen. Om het verzuimbeleid te onderhouden of verder te ontwikkelen, worden onderstaande aanbevelingen gedaan.

De aanbevelingen zijn gericht op 1) het bevorderen van de samenwerking tussen scholen, JGZ en Leerplicht, en 2) op het voorkomen en beperken van verzuim.

Onderstaande aanbevelingen gelden voor iedere gemeente. Het is goed om deze aanbevelingen in alle gemeenten, dus ook daar waar de aanpak al goed verloopt, te checken en te bestendigen. Sommige adviezen zijn voor de ene gemeente meer van toepassing dan voor de andere gemeente. Daarom volgt per gemeente een aparte bijlage met enkele aanbevelingen die specifiek gelden voor de gemeente.

Het bevorderen van de samenwerking:

1. ***Zorg als professionals, vanuit school, Leerplicht en de JGZ, dat je elkaar goed kent. Elkaar kennen is een voorwaarde voor een gezamenlijke aanpak bij verzuimproblematiek. Ieder heeft hier zijn eigen toegevoegde waarde in.***

Enkele voorbeelden om deze aanbeveling te faciliteren zijn:

- Organiseer structurele overleggen (ZAT, Kernteam e.d.) voor ontmoeting en afstemming tussen de diverse disciplines.
- Zorg dat je als professional zichtbaar bent op de schoollocatie(s) en plan daar vaste momenten voor in. Scholen denken sneller aan de inzet van jeugdarts, jeugdverpleegkundige of leerplichtambtenaar op het moment dat ze zichtbaar zijn op school.
- Laat school de betreffende contactmomenten van de professionals vanuit JGZ en Leerplicht in de jaarplanning van school op te nemen.

2. ***Ga met elkaar in gesprek om de onderlinge verwachtingen af te stemmen en deze helder te krijgen. De verwachtingen over en weer over de rollen, taken en verantwoordelijkheden van school, Leerplicht en JGZ komen namelijk niet altijd overeen.***

Op het moment dat de onderlinge verwachtingen niet overeenkomen, wordt ieders expertise onvoldoende benut en leidt het vaak tot onbegrip. Het is van groot belang dat alle verantwoordelijken op het gebied van verzuim binnen de school bekend zijn met de rol van de jeugdarts en de leerplichtambtenaar bij verzuim en zoals zij zelf hun rol zien. Tegelijkertijd moeten jeugdartsen en leerplichtambtenaren hun onderlinge verwachtingen met elkaar afstemmen binnen de bestaande samenwerking. Maak het bespreekbaar tijdens de momenten dat je elkaar ziet en komt tot overeenstemming. Een voorbeeld van een good practice om het gesprek aan te gaan is het geven van een presentatie aan het schoolteam door de betrokken jeugdarts en leerplichtambtenaar waarin ieders rol bij verzuim en het belang van het melden wordt benoemd.

3. ***Betrek de jeugdarts en de leerplichtambtenaar actief bij het (door)ontwikkelen van het verzuimbeleid op elke school door met de drie partijen gezamenlijk om tafel te gaan.***

Elke school heeft zijn eigen zorgstructuur en het is belangrijk om daar als jeugdarts en leerplichtambtenaar onderdeel van te worden.

- Maak onderling afspraken over de normen van een (vroegtijdige) verzuimmelding en neem deze op in het interne verzuimprotocol van school. Stem ook af wanneer de jeugdarts in beeld komt. Bespreek bovendien met de leerplichtambtenaar welke richtlijnen aangehouden kunnen worden naast de wettelijk verplichte normen om een vroegtijdige aanpak te bevorderen.
- Indien school nog geen intern verzuimprotocol heeft, is het wenselijk deze alsnog op te stellen. Doordat scholen verschillen in hun school- en zorgstructuur, bestaan er verschillen in verantwoordelijke personen bij verzuim. Een intern protocol met ieders toegewezen taken maakt geen deel uit van een algemeen regionaal verzuimprotocol en dient daarom als belangrijke aanvulling.

Het voorkomen en beperken van verzuim:

4. *Zorg dat er heldere afspraken gemaakt worden ten aanzien van de nodige acties rondom zowel ongeoorloofd als geoorloofd verzuim.*

Op school bestaan vaak duidelijke richtlijnen voor het ongeoorloofde verzuim, maar voor het geoorloofde (ziekte)verzuim bestaat dit niet altijd. Ten aanzien van ziekteverzuim is er in veel gevallen sprake van handelingsverlegenheid. Het is van belang dat er bij elke vorm van verzuim acties volgen. Juist bij langdurig of kort frequent ziekteverzuim is het goed om het gesprek aan te gaan met leerling en ouders. Vaak is er sprake van achterliggende problematiek en kan ziekteverzuim ongemerkt hoog oplopen als er niet meteen aandacht voor is. Neem de nodige interne acties als stappenplan op in eerder genoemde intern verzuimprotocol. Vanwege de centrale rol van de mentor bij verzuim, is aandacht nodig voor de vaardigheden en competenties die mentoren moeten hebben voor de signalering en gespreksvoering bij ziekteverzuim. Methodiek M@ZL biedt trainingen voor de gespreksvoering met ouders over ziekteverzuim.

5. *Besteed aandacht aan een betere signalering van verzuim en factoren gerelateerd aan verzuim.*

Het herkennen van signalen van zorgwekkend verzuim en daarover vroegtijdig in gesprek gaan heeft een preventieve werking. Op het moment dat de jeugdarts, jeugdverpleegkundige en de leerplichtambtenaar op vaste momenten door middel van gesprekken op school aanwezig zijn, is het signaleren van factoren die gerelateerd zijn aan verzuim eenvoudiger. Ook voor mentoren is het belangrijk bij leerlingen signalen te herkennen die een risico vormen voor verzuim. Het schema in bijlage I met risicofactoren biedt hierin handvaten. De cijfers uit E-MOVO geven daarnaast voorbeelden van risicofactoren onder jongeren in regio NOG (o.a. echtscheiding ouders, jonge mantelzorgers). Schoolresultaten die niet volgens verwachting zijn, vormen ook een signaal voor problematiek en/of het risico op verzuim. Andersom kan het verzuim ook weer een signaal zijn voor problematiek.

6. *Zorg dat het voor ouders duidelijk is dat veelvuldig verzuim een grote impact kan hebben op de toekomst van hun kind en dat de jeugdarts en leerplichtambtenaar een adviserende rol kunnen vervullen in het vinden van een passende oplossing tegen het verzuim.*

Ouders zijn de belangrijkste partner in het terugdringen van (ziekte)verzuim. Zij zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling van hun kind en hebben zelf ook een voorbeeldfunctie. In een gesprek kan de impact van verzuim en de ondersteuning die ze kunnen krijgen, aan bod komen. De jeugdarts en de leerplichtambtenaar zijn er voor hen om een helpende hand te bieden in het vinden van een passende manier om de jongere weer naar school te krijgen. Het belang van het kind staat altijd voorop.

Praktische voorbeelden om ouders te informeren:

- Zorg voor een uitgebreide omschrijving in de schoolgids over de werkwijze rondom verzuim vanuit het zorgperspectief en de toegevoegde waarde van de jeugdarts en leerplichtambtenaar.
- Maak een jaarlijkse terugkomende nieuwsbrief over de werkwijze van school in de aanpak van school(ziekte)verzuim en het belang ervan.
- Geef voorlichting tijdens ouderavonden over het verzuimbeleid en de rol van de jeugdarts en leerplichtambtenaar.

7. *Zet collectief in op het bevorderen van de beschermende factoren van verzuim. Een voorbeeld is het vergroten van de gezondheidsvaardigheden.*

Het gaat hierbij om het vergroten van kennis over gezondheid en welzijn en het ontwikkelen van gezondheidsvaardigheden onder jongeren. Door de focus te leggen op positieve gezondheid in plaats van ziekte, kunnen jongeren (en ook de school) bewust worden gemaakt van de positieve effecten van het naar school gaan. Voorbeelden van een collectieve aanpak:

- De jeugdverpleegkundige en de Gezonde Schooladviseur kunnen in gesprek met school onderzoeken waar aandachtspunten liggen met betrekking tot de beschermende factoren.
- De jeugdverpleegkundige heeft binnen het gezondheidsonderzoek een belangrijke rol als het gaat om het signaleren van opvallende of veel voorkomende risicofactoren onder leerlingen per klas. Het kan zinvol zijn om de groep in zijn geheel te bereiken. Het bevorderen van de beschermende factoren voor verzuim staat dan centraal.
- Scholen moeten zorgen voor een veilige omgeving. Eén van de beschermende factoren van verzuim is namelijk een veilig schoolklimaat (per 1 augustus 2015 is de wettelijke bepaling over sociale veiligheid van leerlingen op school in werking getreden).

8. Treed meer in contact met de samenwerkingsverbanden van scholen over verzuim als thema.

Er is de laatste jaren al veel ontwikkeld rondom de aanpak van het schoolverzuim door samenwerkingsverbanden en bovenschoolse besturen. In de Achterhoek is onlangs een regionaal verzuimprotocol opgesteld. Samen optrekken met Leerplicht, de jeugdarts en de jeugdverpleegkundige is wenselijk .

De aandacht voor verzuim heeft ook gevolgen voor ontwikkelingen bij gemeenten. Het is belangrijk daar op in te spelen. Daarom wordt de volgende aanbeveling gedaan.

9. Faciliteer zorg binnen de gemeente die aansluit op de behoefte aan zorg die als gevolg van verzuim naar voren komt.

Besteed aandacht aan een goede afstemming voor passende zorg tussen scholen en de zorg en hulpverlening. Achter verzuim schuilt in veel gevallen bepaalde (GGZ-)problematiek. Gemeente is daar, vanuit de jeugdwet, verantwoordelijk voor.

Literatuurlijst

- Hopman, M. (2016). *(W)elk kind heeft recht op onderwijs? Een onderzoek naar de betekenis van recht op onderwijs voor kinderen in Nederland, specifiek gericht op thuisonderwijs, thuiszitters en Roma kinderen*. Tilburg.
- Huber M, Knottnerus JA, Green L, Horst H van der, Jadad AR, Kromhoud D, et al. *How should we define health?* British Medical Journal, 2011 343 :d4163
- Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost-Gelderland. *Cijfers. E-MOVO 2015*. Link: www.kvnog.nl
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2016) *VSV-brief 2016. Nieuwe voortijdig schoolverlaters convenantjaar 2014-2015, voorlopige cijfers*.
- Nederlands Jeugdinstituut; NJI (2014). *Wat werkt bij schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten?* M. de Baat, C. Messing en D. Prins.
- PI Research (2014). Berends, I; Dies, H. van. *Schoolverzuim verklaard. Een overzicht van protectieve en risicofactoren*. Duivendrecht.
- Rijksoverheid.nl *Nieuwsbericht Ministerie OCW 'Pact moet aantal thuiszitters terugdringen'*, 13 juni 2016
- Rijksoverheid.nl *Leerplicht – Geoorloofd schoolverzuim en spijbelen*. Geraadpleegd op: 11 augustus 2016
- Rijksoverheid.nl. *Documenten. Cijfers schoolverzuim 2014-2015*. Rapport 3 februari 2016.
- Smink, J., & Reimer, M. S. (2005). *Fifteen effective strategies for improving student attendance and truancy prevention*. US: Clemson: National Dropout Prevention Center.
- Vanneste, Y., Lanser, H., Lambermon, A. (2010). *Snel terug naar school is veel beter. Landelijke handreiking voor een integrale aanpak van schoolziekteverzuim bij kinderen en jongeren*. Vereniging van Artsen Jeugdgezondheid Nederland (AJN) en de Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfs- en Geneeskunde (NVAB).
- Vanneste, Y. (2014) GGD West-Brabant. *Integrale aanpak van ziekteverzuim volgens M@ZL op het voortgezet onderwijs. Handboek voor JGZ-instellingen*. Breda: GGD West-Brabant.
- Veld, R. in 't, Korving, W., Hamdan, Y., & Steen, M. van der (2005). *Kosten en baten van voortijdig schoolverlaten*. Rotterdam: Rebelgroup.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid; WRR (2009). *Vertrouwen in de school: over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wilson, S. J., & Tanner-Smith, E. E. (2013). *Dropout prevention and intervention programs for improving school completion among school-aged children and youth: A systematic review*. Journal of the Society for Social Work and Research, 4, 357-372.

Links naar relevante websites en documenten over de aanpak van verzuim:

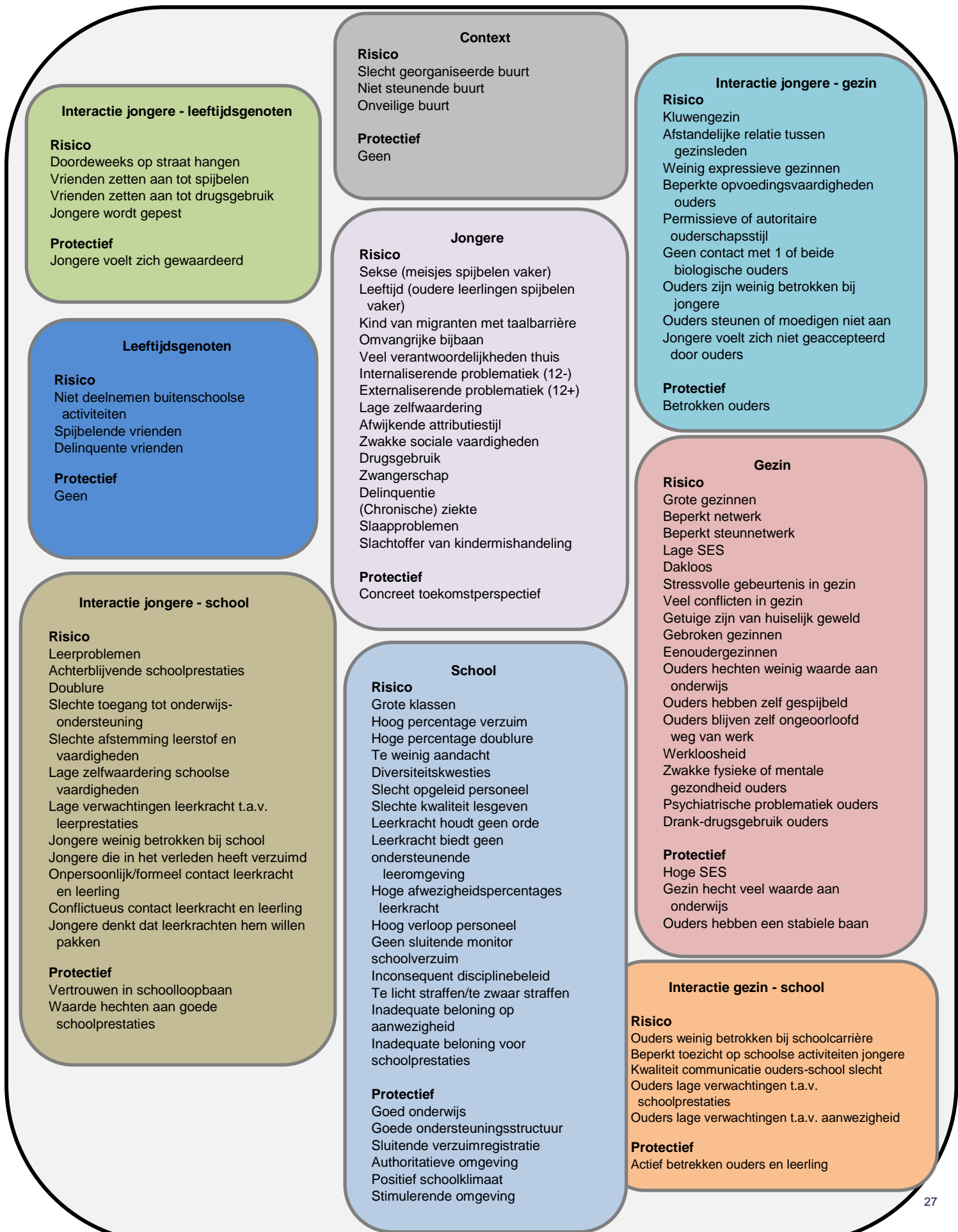
- www.ingrado.nl Alles over leerplicht
- www.aanvalopschooluitval.nl Voorbeeldprojecten uit heel Nederland
- [Handreiking Snel terug naar school is veel beter, 2010](#)
- [Handreiking verzuimadministratie met tips en adviezen, okt 2016](#)
Van het ministerie van OCW in samenwerking met PO raad, VO raad, NJI, Gedragswerk, VNG en Ingrado.
- [Inspiratieboekje 'Thuiszitten begint bij verzuim' NCJ 2016](#)
Hoe de JGZ kan bijdragen aan het terugdringen en voorkomen van thuiszitten.
- [Proefschrift van MJ. Theunissen-Lamers, nov 2016](#)
Recent onderzoek naar voortijdig schoolverlaten bij jongeren.

Bijlagen

- I. Een schematisch overzicht van de factoren die gerelateerd worden aan schoolverzuim
- II. Domeinen van de positieve gezondheid
- III. Respons interviews
- IV. Topiclijsten interviews
- V. Samenwerkingsverbanden binnen en grenzend aan regio NOG

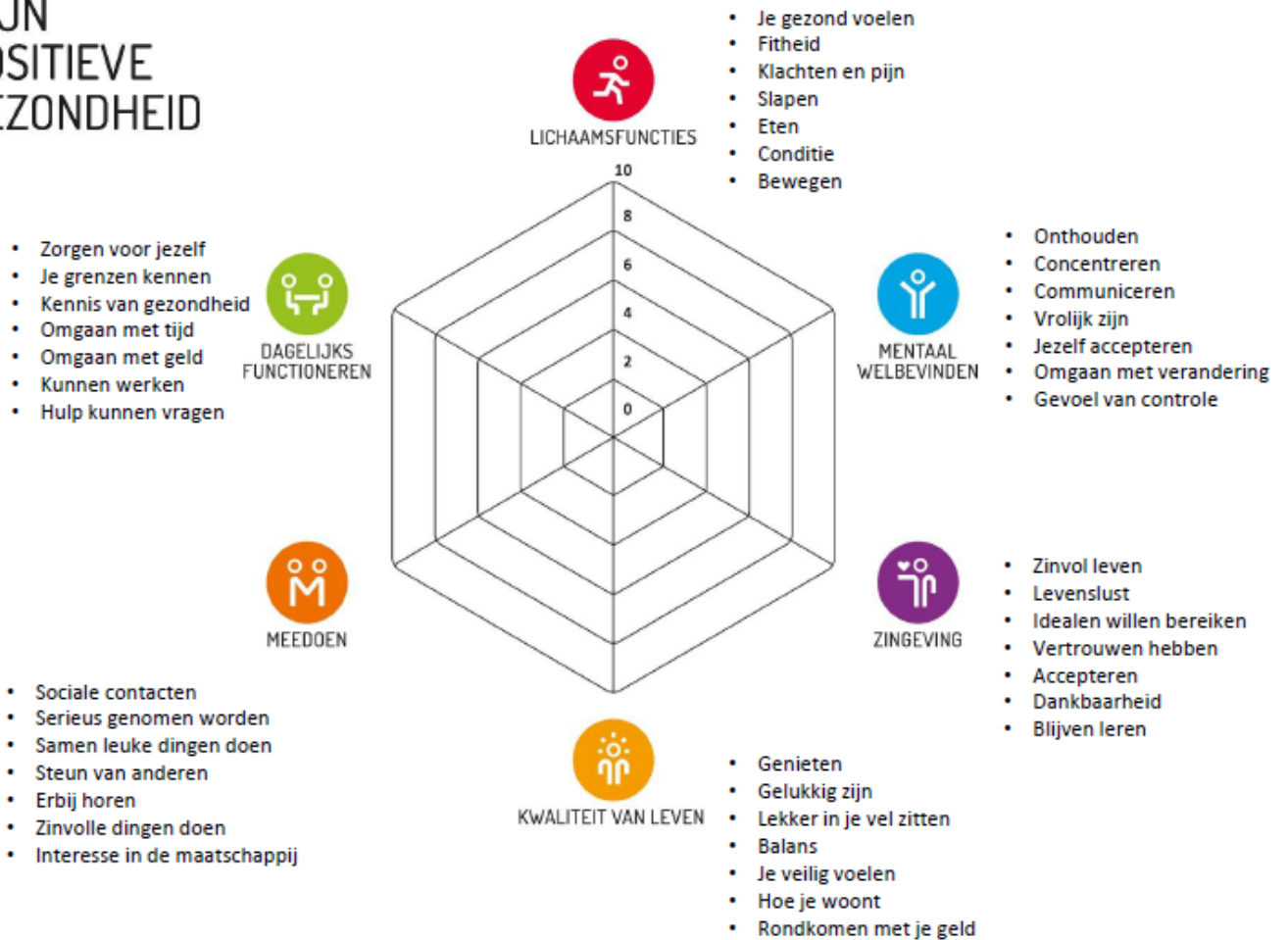


I. Een schematisch overzicht van de factoren die gerelateerd worden aan schoolverzuim (PI Research, 2014)



II. Domeinen van positieve gezondheid

MIJN POSITIEVE GEZONDHEID



EEN
GEZOND
HOUVAST

III. Respons interviews

Om de rol van JGZ te verkennen binnen het verzuimbeleid zijn interviews ingepland met zes JGZ-professionals. Zij hebben (achtergrond)informatie gedeeld en hun ervaringen benoemd met betrekking tot het verzuimbeleid binnen de regio Noord- en Oost-Gelderland.

Aansluitend zijn de zorgcoördinatoren van de reguliere VO-scholen benaderd voor een interview. Een aantal coördinatoren is verantwoordelijk voor meerdere locaties. Daarnaast hebben enkele interviews met iemand anders dan de zorgcoördinator plaatsgevonden, wegens een grotere betrokkenheid van die persoon binnen het verzuimbeleid van school. Van de 27 personen die benaderd zijn, zijn 24 akkoord gegaan voor het inplannen van het interview.

Ten slotte is van elke gemeente de leerplichtambtenaar (soms in meervoud) benaderd en iedereen is akkoord gegaan met deelname aan het onderzoek. De leerplichtambtenaar van gemeente Heerde kon niet worden benaderd, omdat er ten tijde van het onderzoek geen leerplichtambtenaar voor gemeente Heerde in functie was. Een tijdelijk contactpersoon vanuit Zwolle was beschikbaar voor scholen.



IV. Topiclijsten

Topiclijst Interview VO-scholen

Inleiding

Mijn naam is Dorien Jansen en ik werk bij de GGD als onderzoeker. In samenspraak met gemeenten inventariseren wij hoe het verloopt op school als het gaat om verzuim. Dit doen we voor het gebied Midden IJssel / Oost Veluwe en de Achterhoek. Ik spreek met zorgcoördinatoren, jeugdartsen en Leerplicht. Verzuim is een groot probleem onder jongeren. Landelijk is er ook veel aandacht voor. Er zijn veel factoren die een risico vormen voor verzuim, maar er zijn ook beschermende factoren (zoals een positief schoolklimaat). Bovendien is verzuim een belangrijke voorspeller van vroegtijdig schoolverlaten. Graag ga ik met u in gesprek over dit onderwerp, wat uw rol is op school m.b.t. verzuim, met wie u samenwerkt en hoe tevreden u er over bent.

- Duur interview: max een uur
- Toestemming vragen voor opname interview

Kennismaking

- 1) U bent zorgcoördinator van deze school. Kunt u mij vertellen wat u drijft binnen deze functie?

Thema verzuim

Verzuimbeleid op de VO-school

!! doorvragen

- 2) Wat is uw rol hier op school als het gaat om verzuim?
 - Kunt u mij hier wat over vertellen? Met wie werkt u samen?? etc
 - Wie heeft nog meer een rol op school binnen verzuim? Is er een zorgstructuur? Kunt u hier nog wat meer over vertellen? *[mentoren, ondersteuning nodig?]*
 - Hoe tevreden bent u hierover? Want waarom waar gaat het goed? *(b.v. succesverhaal noemen)* En waar kan het beter?
 - Verzuimregistratie: (on)geoorloofd? Aantal meldingen bekend?
 - Is er aandacht voor preventie? Ziet u het belang ervan?
Zie beschermende factoren figuur. Bv betrokkenheid naar leerlingen

Samenwerking tussen partners

- 3) Met welke partners werkt u extern samen?
 - Als u een cijfer moet geven aan de huidige samenwerking van 1 tot 10, welk cijfer geeft u dan? Waarom dit cijfer?
 - Hoe gaat deze samenwerking? Waar gaat het goed, waar kan het beter?
 - Zijn er afspraken gemaakt? Is één en ander ook opgeschreven in een protocol?
Ziet u de meerwaarde ervan? Lukt het om aan de afspraken te houden?
- 4) Welke rol heeft de jeugdgezondheidszorg (schoolarts/jeugdarts) volgens u als het gaat om verzuimbegeleiding? *[hoe vaak op school aanwezig? / bereikbaarheid]*
 - Hoe gaat dat? Waar gaat het goed, waar kan het beter? *Ziet u de meerwaarde?*
- 5) Welke rol heeft de leerplichtambtenaar volgens u?
 - Hoe gaat dat? Waar gaat het goed, waar kan het beter? *Ziet u de meerwaarde?*
- 6) Op welke manier kan de samenwerking naar uw idee het beste bevorderd worden?

EEN
GEZOND
HOUVAST

Ouderbetrokkenheid

- 7) Welke rol hebben de ouders volgens u?
- Hoe gaat dat? Waar gaat het goed, waar kan het beter?
Ziet u de meerwaarde?
 - Is de rol van de jeugdarts bij de ouders bekend?

Afronding

- Tot slot mijn laatste vraag: Wat is uw ideaalbeeld voor de toekomst wat betref verzuim?
En wat moet er nog gebeuren om daartoe te komen?
- Zijn er nog zaken die we niet hebben besproken en u nog graag wilt benoemen?
- Bedanken voor het interview.



Topiclijst interview leerplichtambtenaren

Inleiding

- Voorstellen
- Doel onderzoek benoemen
- Duur interview: max een uur
- Toestemming vragen voor opname interview

Functie *(Richtlijn vraagstellingen. Doorvragen belangrijk)*

- Kunt u uw functie als leerplichtambtenaar beschrijven? Hoe lang doet u dit werk al? Wat drijft u in deze functie?
- Bij welke scholen bent u betrokken?

Verzuimbeleid

- Wat is de rol van de leerplichtambtenaar binnen het verzuimbeleid op VO-scholen?
- Is er binnen de gemeente een verzuimprotocol aanwezig? Welke afspraken zijn er gemaakt en houdt men zich hier aan?

Rol JGZ en Leerplicht

- Wat is volgens u de rol van JGZ? En wordt de jeugdarts volgens u voldoende betrokken?
- Hoe verloopt de samenwerking tussen Leerplicht en de VO-school en/of de Jeugdarts? Zijn er onderlinge afspraken? Waar gaat het goed, wat kan er beter?
- In welke fase van het verzuim zou u graag in beeld komen?
- Hoe vaak bent u als leerplichtambtenaar op een school aanwezig? Heeft u ook spreekuren op school?

Verzuimcijfers

- Zijn er verzuimcijfers van de gemeente bekend? Zo ja, wat zijn de cijfers?
- Is dit aantal volgens u zorgwekkend?
- Is er volgens u een trend te zien binnen de gemeente in het aantal verzuimmeldingen of niet? Is het aantal stabiel, stijgend, dalend?
- Speelt er binnen deze gemeente bepaalde problematiek onder jongeren dat gerelateerd is aan verzuim? Is hier iets over te zeggen?

Overig

- Welke afspraken zijn er binnen deze gemeente gemaakt m.b.t. thuiszitters? Wie heeft de regie bij het oplossen van het thuiszitten?
- Zijn er verder nog verbeterpunten?

Afronding

- Tot slot mijn laatste vraag: Wat is uw ideaalbeeld voor de toekomst wat betref verzuim?
En wat moet er nog gebeuren om daartoe te komen?
- Zijn er nog zaken die we niet hebben besproken en u nog graag wilt benoemen?
- Bedanken voor het interview.



Topiclijst interview jeugdartsen

Algemene vragen:

- Hoelang vervul je deze functie al?
- Op welke manier zijn jullie als jeugdarts betrokken met het thema verzuim?
 - Welk deel van al jullie gesprekken wordt gehouden n.a.v. verzuim?

Inhoudelijke vragen m.b.t. verzuim

- Wat zie je de laatste tijd in de praktijk m.b.t. verzuim op het VO? (trend? ontwikkelingen?)
Waarom is extra aandacht voor het verzuimbeleid belangrijk?
- Wat vind je van de methodiek M@zI?
Om welke redenen zouden scholen met deze methodiek M@zI moeten werken?
- Hoe zie je de rol van JGZ binnen het verzuimbeleid?
 - Krijgen jullie ook signalen van jeugdverpleegkundigen?
Hebben zij ook een rol binnen het verzuimbeleid?
 - Zijn leerlingen volgens jullie op tijd in beeld? Wie heeft vervolgens de regie?
 - Wat hoort in het basispakket en wat is 'plus'? Lopen jullie daar tegenaan?
 - Hoe ervaren jullie de ouderbetrokkenheid?
- Houden jullie spreekuur op school en heeft dit volgens jullie meerwaarde?
- Hoe zie je de rol van de gemeente (leerplicht) binnen het verzuimbeleid?
Zijn hierin verschillen zichtbaar tussen gemeenten?
- Hoe is volgens jou de onderlinge samenwerking tussen het VO, JGZ en de gemeente?
 - Waar gaat het goed, waar kan het beter?
- Daarnaast, hoe zie je de interne samenwerking? Welke rol zie je voor het KEC en AGZ?
- Wat is je algemene oordeel over de gang van zaken rondom verzuim?
 - Wat zijn positieve punten en verbeterpunten?



V. Samenwerkingsverbanden binnen en grenzend aan regio NOG

Samenwerkingsverbanden VO

Slinge-Berkel

Aalten, Haaksbergen, Oost-Gelre, Berkelland, Lochem en Winterswijk

Doetinchem e.o.

Doetinchem, Oude IJsselstreek, Doesburg, Bronckhorst (m.u.v. enkele postcodes), Montferland (m.u.v. enkele postcodes) deel van gemeente Montferland valt onder het samenwerkingsverband van Zevenaar.

Regio Zutphen

Zutphen, Brummen, Rozendaal, Bronckhorst (m.u.v. enkele postcodes), Rheden (m.u.v. enkele postcodes)

Apeldoorn e.o.

Apeldoorn, Epe, Voorst

IJssel Vecht (Stichting VO2305)

Heerde, Oldebroek, Dronten, Raalte, Zwartewaterland, Dalfsen, Hattem, Kampen, Olst-Wijhe, Staphorst, Zwolle

Noord-West Veluwe

Elburg, Harderwijk, Nunspeet, Zeewolde, Ermelo, Nijkerk, Putten

Samenwerkingsverbanden gemeenten:

Regio Stedendriehoek: Apeldoorn, Epe, Voorst, Zutphen, Brummen, Lochem en Deventer.

Regio Achterhoek: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk

Regio Zwolle: Dalfsen, Ommen, Hardenberg, Raalte, Olst-Wijhe, Elburg, Hattem, Oldebroek, **Heerde**, Kampen, Dronten, Noordoostpolder, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Meppel, Staphorst, Urk, Westerveld, De Wolden en Zwolle.

